

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingaaende op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
» » » 1000 » . . . 0.08
» » » 3000 » . . . 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heerengracht, of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN AZN., 43 Conradskade, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagspoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feestdagen, van 10-12 en van 2-4 ure open is.

Ieder lid welke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

De Hongersnod.

Hebben wij in ons vorig nummer (31) de aandacht gevestigd op hetgeen door Semar van „Het Vaderland” over de op Java heerschende ellende werd geschreven, thans is zijn naamgenoot van het „Dagblad van Zuid-Holland en s-Gravenhage” aan de beurt. In het nummer 7 van 9 Januari, Tweede blad, komt onder „Indisch allerlei” t volgende voor:

„Is de cholera op de kustplaatsen, waar de west-moesson-regens zijn doorgelopen, aan het afnemen, in de binnenlanden, waar het tot heden toe abnormaal droog is geweest, woedt deze verschrikkelijke ziekte nog in hooge mate, en neemt eerder toe dan af. De door misoogsten uitgeputte bevolking heeft geen weerstandsvermogen, en er zijn in het Solo'sche meerdere dessa's, waarvan de helft van de bevolking aan de ziekte is bezweken. De Solo'sche landhuurders doen al hun best om de bevolking van rijst te voorzien, aanzienlijke sommen zijn door hen reeds aan rijst uitgegeven, maar toch is die hulp nog geheel onvoldoende. De uitgeputte bevolking is reeds 's morgens om negen uur niet in staat meer te werken, zoodat van het goed onderhouden van den aanplant geen sprake is. En hoe moet de bevolking op vele plaatsen een nieuwen aanplant in den grond krijgen, waar ook verleden jaar de veerziekte haar veestapel heeft gedeceimeerd? De ondernemers willen zoo gaarne helpen, maar de bankinstellingen stellen natuurlijk ook hun eischen, en daarom heeft het Bestuur der landhuurders-vereening den Resident medegedeeld, dat de landhuurders genegen zijn, de bevolking geld voor te schieten om ploegvee te koop, mits dan ook door het Bestuur waarborgen worden gegeven, dat de voorschotten langzamerhand zullen worden afbetaald. De beslissing van den Resident laat zich echter wachten. Ellende, bittere armoede heerscht in vele streken van Java. Moge de oproep van „Oost en West” in Nederland gedaan, gehoor vinden bij velen; er is werkelijk veel noodig, om het nijpende gebrek ook maar eenigszins te lenigen.”

Zal ook weer deze nieuwe aansporing van een ooggetuige, om aan onze vraag om hulp uit Neder-

land gehoor te geven, in den Vaderlandsche pers weerklank vinden?

Zullen zij, die geven kunnen, voor Java hun buidel gesloten houden?

Toch hebben zij in no. 30 van ons blad, als motto bij 't stuk „Koelieloon en Koeliearbeid”, kunnen lezen, hoe François Coppée over geven denkt:

Neen, rijke, wijs niet af, hen, die U smeekend naken
Bedenk: gelukkig zijn, komt van gelukkig maken!

De haven van Soerabaja.

Door de vereeniging „Moederland en Koloniën” werd Donderdag 9 Januari eene openbare vergadering gehouden ter bespreking der Soerabajasche Havenplannen.

Toen de redactie van het Soerabajasch Handelsblad, enkele maanden geleden, een overdruk zond van de in haar blad verschenen artikelen over een spoorweghaven te Soerabaja, hebben wij bij de aankondiging dier brochure te kennen gegeven, dat ook wij, zoodra Oost- en West-gat tegen verondieping zouden zijn beveiligd en men in het Westgat eene vaargeul van 8 M. diepgang, kan verkrijgen en behouden, het aanleggen eener spoorweghaven te Soerabaja tot de zeer nuttige en noodige werken rekenden.

Wij voegden er echter bij, dat zooveel, wat voor O.-I. noodig is, nog wel zal achterwege blijven, zolang men de quaestie der financiële scheiding niet heeft beslist, en spraken den wensch uit, dat de havenplannen, om technisch te worden beoordeeld, hunnen weg zouden vinden naar de vergaderzaal van het Kon. Instituut van Ingenieurs.

Ten deele werd aan dien wensch voldaan, want in de Instituutvergadering van 12 November j.l. hield de heer W. F. Leemans, Hoofdinspecteur van den Nederlandschen Waterstaat en voormalig lid der Solo-vallei-commissie, eene voordracht over „De Vaart van Nederland op Nederlandsch-Indië, naar aanleiding van de jongste opnemng van het westgat van Soerabaja in 1900”. Slechts ter loops de havenplannen voor Soerabaja noemende, was toch zijn gansche betoog met dien havenaanleg in verband. Ook naar zijne meening zou eene haven te Soerabaja slechts dan betekenis krijgen, wanneer zij zonder bezwaren door schepen van 8 M. diepgang kon worden bereikt. En hoewel de daartoe noodige verlegging van de Solo-uitmonding, en de verder naar zijn oordeel noodige werken in het westgat verscheidene miljoenen zouden kosten, hield hij een warm pleidooi voor de uitvoering, zoodra de in 1905 beëindigde opnamen der slob-beweging zullen hebben aangetoond, dat met de verlegging van den riviermond de voornaamste reden der aanslibbing van de geul zal hebben opgehouden.

Zeer belangrijk waren de discussiën, die op de voordracht volgden. Voor het grootste deel waren de sprekers het wel in hoofdzaak met den inleider eens, maar toch werd er gewezen op den geweldigen strijd, dien men op waterstaatsgebied te voeren heeft, als men gescheiden wil houden, wat de natuurlijke krachten bestemd hebben, om zich saam te voegen.

Ook de vice-admiraal N. Mac-Leod, die in „Moederland en Koloniën” de bespreking begon,

keek over de verschansing. Jorissen, die wakker was geworden door het geroep, vroeg, waar hij naar keek.

— Naar die donkere wolken, die van daar ginds aan komen drijven. Wij krijgen een bui, antwoordde Frits, — en gauw ook.

— Dat zal oprispen, hernam Jorissen, — want 't is nu onhoudbaar; 't is of heet water in ragtjine straatjes uit mijn corpus spuit.

— Kijk 't eens donker worden, zei Frits, zonder op de woorden van Jorissen te letten, — ik ga naar de kajuit; wil je me helpen? Ik ben stijf geworden van het zitten. En hij trachtte op te staan, maar kon niet.

— Blijf nog een oogenblik, drong Jorissen aan, — 't wordt nu juist koel. Hè, wat een heerlijke wind. . . .!

— Jaist, dat is de voorbode; help me gauw, anders ben ik kleetsnat voor ik binnen ben.

— Nu, nu, zoo gauw gaat 't niet, meende Jorissen, terwijl hij Frits hielp, maar juist doorkliefde een felle blikseminstraal de lucht.

De meesten hadden, half sluimerende, niets bemerkt van de verandering in het weer. Dankbaar hadden zij de koule luchtstroom over zich heen voelen gaan. Maar de donderslag schrikte allen wakker. Overal kwam beweging.

De gladde zee begon te deinen; het schip begon te hellen van rechts naar links of stak de boeg diep in het water, om zich dadelijk weer op te heffen. De touwen sloegen klepperend tegen elkaar en de tenten flapperden op en neer. Dikke regendroppels vielen zwaar op de zeilen tenten en het dek.

Het braamzeilskeltje, bij begroet, wakkerde tot een flinke bries aan, en de bries tot een stevige wind en een storm werd gevreesd.

was van meening, dat men onmogelijk door kunstmiddelen de op- en aanslibbing zal kunnen overwinnen. Het moge nog honderden jaren duren, het gat moet dicht en let men nu op de breedte der geul, welke in die opslibbing moet worden open gehouden, dan vreesde hij, dat in 95, of misschien wel een 75 jaren, die toegang geheel zou zijn afgesloten.

In overeenstemming trouwens met den heer Leemans, meende hij, dat men te Soerabaja geen havenwerken moet maken, vóór men de zekerheid heeft, dit dichtslibben te kunnen beletten. Hij zag alleen een heil in baggeren, maar die arbeid (237.000 kub. M.) en de daarvoor te maken kosten kwamen hem voor, buiten evenredigheid te zijn met het voor den handel te verkrijgen voordeel. Wij zullen eerst dan een bepaald oordeel vellen over het door den heer M. L. aangevoerde en over het door hem te berde gebracht plan, om het Oostgat van Soerabaja af te sluiten, wanneer het gedrukte verslag der vergadering ons zekerder gegevens zal hebben geleverd.

Na hem kwam de heer Gerlings aan het woord, die de economische zijde van het vraagstuk in beschouwing nam. Hij toonde aan, dat door een degelijken aanleg van havenwerken aan den Soerabajaschen handel jaarlijks f 560.000 zou kunnen worden bespaard en dat dus tegen baggerwerk, al was dit nogal belangrijk, niet moet worden opgezien. Zijn conclusie was, dat verbetering van den actueelen toestand ongetwijfeld urgent is en dat de Regeering, al moge het plan de Jongh niet ten volle uitvoerbaar zijn, tot plicht heeft, om de zaak ernstig te doen nagaan en in overweging te nemen.

De heer Op ten Noort uit Amsterdam, die den staat van zaken kent, meende, dat een concessie-aanvraag voor een steigerplan aan den buitenzij van den wal te Soerabaja, evenwijdig aan het vaarwater, 't havenplan in den weg zat. Hij oordeelde dat steigerplan volkomen onvoldoende en stemde geheel met de conclusie van den spreker in.

De haven, zooda die is ontworpen, zal meende hij, best zich zelf bedruipen. Wil men niet over 10 jaren vastloopen, dan is verbetering van de haventoestanden urgent, daargelaten nog wat in de toekomst de transitohandel zou kunnen opleveren.

De heer Dinger verklaarde den toestand voor den Soerabajaschen handel nog veel ernstiger, dan de heer Gerlings, dien had voorgedragen. De vrije goederen b.v. mogen niet aan 't tolkantoor gelost worden, maar een andere losplaats wordt niet aangewezen, zoodat de prauwen dikwijls als pakhuizen moeten dienen. Er is zelfs geen kraan, om de goederen behoorlijk uit den prauwen te lossen; men kan begrijpen, hoeveel schade daardoor wordt geleden. Toch neemt de handelsbeweging te Soerabaja gestadig toe en 't is hier dus onbegrijpelijk, wat de Regeering voor heeft.

De heer M. L. bleef bij zijn meening, dat haven- en haventoegeangen onafscheidelijk zijn van elkander. Men moet geen havenplan vaststellen, vóór men zeker is behoorlijken toegang te kunnen behouden, terwijl de heer G. zijne, op het oordeel van gezaghebbende mannen steunende meening ver-

duidelijkte, dat geen verondieping door slikafzetting op den duur te duchten is.

Nog was er een discussie tusschen Admiraal M. L. en den heer de Greve over de meerdere of mindere waarde van Soerabaja, als oorlogshaven, na een afsluiting van het Oostgat, terwijl de heer Gerst van meening was, dat de uitvoering van den besproken strekdam, technisch onmogelijk zou blijken. Een besluit werd echter, door de vergadering niet genomen, hoewel zij zich gerust met algemeene stemmen had kunnen aansluiten bij de conclusie van den tweeden spreker, zooda wij die uit een dagbladverslag hebben overgenomen.

Ook deze openbare Vergadering van „Moederland en Koloniën” zal de gegevens, waarover de Regeering voor de studie der zoo belangrijke zaak beschikt, weder met één vermeerderen.

Wat wij er met belangstelling uit vernomen hebben, is dat een zoo belangrijk bedrag als f 560.000, jaarlijks ten voordeele van den handel zou komen. Letten wij hierbij op de verzekeringen van een handelsman en een technicus, dat de haven zich zelf zal kunnen bedruipen, dan wil het ons voorkomen, dat bij den moeielijken toestand, waarin de handel te Soerabaja door gemis aan een goede haven verkeert, er wel een middel moet te vinden zijn, om te krijgen, wat men noodig heeft, ook zonder meerderen druk op de schouders der grootendeels reeds zoo zwaar beproefde belastingbetalers.

WEEKOVERZICHT.

Het belangrijkste nieuws van deze week hangt samen met de politieke verhoudingen tusschen Engeland en Duitsland. Dat het tusschen deze twee steeds goed zal gaan, is even moeielijk van te voren te zeggen, als waarom het eigenlijk niet goed zou gaan, maar merkwaardig is het wel, dat een eendrachtig samengaan langzamerhand blijkt vrijwel eene onmogelijkheid te zijn. Bismarck heeft indertijd eens gezegd, dat er alléén dan een oorlog tusschen Engeland en Duitsland zou kunnen ontstaan, wanneer bij toeval de regeeringen van beide landen op denzelfden dag stapelgek werden. Het volksbestaan van Engeland en Duitsland liep als het ware langs evenwijdige lijnen, die elkaar nimmer kunnen raken. Sedert den tijd, waarop Bismarck deze woorden uitsprak, is er echter in de positie van Duitsland in de rij der volkeren een zeer belangrijke wijziging gekomen. Het heeft zich met buiten-Europeesche kwesties bemoeid — het *noli me tangere* van den ouden Rijkskanselier; — het heeft Engeland koloniale handelsconcurrentie aangedaan, het heeft zich aan 't werk gezet, om een krachtige oorlogsvloot te bouwen, om in de quaesties van wereldpolitiek aan zijne woorden kracht te kunnen bijzetten. Zodoende kwam het natuurlijk dadelijk in contact met Engeland, dat door zijn ligging, gesteldheid en geaardheid bijna is voorbeschikt, om zich steeds te mengen in zaken van buitenshuis en zijn fortuin in de wijde wereld te beproeven. Nu is Engeland's gewoonte nooit geweest, concurrenten op handels- en industrieel gebied bijzonder minzaam te begroeten en elke aanraking met dit land is gewoonlijk eene botsing.

Zoo scheen het dan ook, dat Engeland en Duitsland door hun strijdige koloniale en handelsbelangen geslagen vijanden zouden worden. Toen zei de Keizer: „er zij vriendschap” en er was vriendschap. Voortaan zouden de beide broedervolken, spruitende uit denzelfden Teutoonschen stam, samengaan tot heider heil en voordeel. In beide landen werd van hoogerhand voor de

koele lucht, — hun enig heulsap, — toe, maar doet die dapperen, als honden, stikken in dampen vol vergif en heet genoeg, om een teere levensdraad als was te doen smelten.

Het was avond. Het ruwe weer had aangehouden. Het schip zwierde en stampte. Nietemin zaten enige zeevaste passagiers in de eerste-klasse kajuit een kaartje te leggen. Onder hen bevond zich de transportdokter; een levendige jonge man, die voor het eerst aangewezen was, om de zieken naar Padang te vergezellen.

Een hospitaalsoldaat kwam den dokter zeggen, dat de ziekenvader hem liet verzoeken, in het vooronder te komen: zien der inlandsche soldaten met beri-beri was razend van benauwdheid.

De dokter legde midden in het spel zijne kaarten neer, verontschuldigde zich, haalde zijn burnous uit zijn hut en volgde den oppasser.

Met moeite stak hij onder een stortbui het natte dek over. Maar het koude nat, dat hem tegen het gezicht spatte, deed hem goed.

Op het middenschip ontmoette hem den eersten stuurman, die van de wacht naar kooi ging. — Een heele toer om op de stelten te blijven staan, dokter, overbulterde de stuurman in den rumoerigen wind. — Moet je naar 't vooronder? Gaat er weer zoo'n arme drommel naar de haaien? Houdt je maar taai, je zult daar beneden een heele knauw krijgen. Goé nacht! en hij ging het logies der scheepsofficieren binnen.

— Goé nacht, wel te rusten! zei de dokter, en zich hier en daar vasthoudende, kwam hij aan het luik, dat toegang gaf tot de afdeling der inlandsche soldaten, en hij begon zijn hellevaart.

Evenals „de bezemsteel”, moest ook hij, na een paar tre-

FEUILLETON.

Van Kota-Radja naar Padang.

Wie kon, had de schijnbaar minst warme plekjes ingenomen en trachtte daar te sluimeren; maar niemand, die dit rustig doen kon. De eerste-klasse passagiers op de kampanje, zoowel als de tweede-klasse middenscheeps en de rest op het voordek, allen leden door de stijgende hitte. Maar hoe werd geleden door de berri-berri lijdens en de gewonden! Beeds was één kampende met benauwdheden, snakkende naar lucht, als waanzinnig opgesprongen. Met moeite werd hij naar zijn ligplaats teruggebracht. Na eenige aanvallen van luchtkramp, werd hij kalm; de omgeving meende, dat hij wat beter was en rustte; inderdaad had hij rust gevonden — die van den dood. Frits was bedaarnd gebleven, waar hij zat. De zon was gedraaid en bescheen zijn beenen, hij trok ze niet terug; trouwens ze waren half gevoelloos. Hij bleef met gesloten oogen onbewegelijk zitten, dankbaar, dat zijn hart wat rustig was en wetende, dat elke beweging hem noodlottig kon worden. Jorissen lag onrustig te steunen en te zuchten op een stoel naast hem en wendelde zich steeds om en om in 't zweet zijns . . . lichaams. Op de brug werden opeens door den commandant eenige bevelen afgeroepen. Enkele scheepsofficieren gingen rond en herhaalden ze. Snel werden ze uitgevoerd door de schepelingen, die op het eerste geroep dadelijk te voorschijn waren gekomen. 't Trok de aandacht van Frits, dat enkele voorwerpen werden vastgesjord. Hij richtte zich in zijn stoel op en

vriendschap propaganda gemaakt en sympathie voor het verbodingsplan bevolen. Maar 't wilde bij slot van rekening toch niet. Laten wij den Zuid-Afrikaanschen oorlog er nog buiten, er bleek te veel jalouzie, te veel naijver tusschen beide volken te bestaan, dan het met de broederliefe, hoe hoffelijk zij ook ware, voorspoedig kon gaan. De Engelschman bleef in Duitschland gehaat, de Duitscher in Engeland bespot. Tot dat nu eindelijk ook de band, met zooveel zorg tusschen de regeeringen onderhouden, aan 't scheuren is gegaan. De schuld hiervan ligt voornamelijk bij de Engelsche regeering; de Duitsche toch, als altijd aan 's Keizers wenken gehoorzaam, was veel te gedwee, om een breuk uit te lokken. De Engelsche daarentegen, en voornamelijk Chamberlain, heeft op moedwillige wijze de scheuring uitgelokt door de publieke opinie in Duitschland zoozeer te kwetsen, dat daartegen de Duitsche regeering zelfs niet meer vermocht op te roeien, en verplicht was een protest, hoe zwak dan ook, tegen de Engelschen te doen hooren. Men weet, hoe dit alles is ontstaan, doordat Chamberlain de Zuid-Afrikaansche gruwelen bespreekend, gezegd heeft, dat de Duitschers in 1870 geen haar beter waren, en hoe daarop von Bülow is genoodzaakt geworden, daartegen zijn stem te verheffen.

Om nu nog eens terug te komen op het gezegde van Bismarck: het schijnt, dat althans één van de door hem genoemde voorwaarden voor het ontstaan van een Duitsch-Engelsch conflict is verwezenlijkt, voor zoover bij een der partijen het verstand is op hof gegaan. Men kan toch moeielijk de Engelsche kranten van deze dagen lezen zonder zich er over te verbazen, dat de hoogmoed en verwatening van een geheel volk zoo ver kan gaan, als nu blijkt bij het Engelsche mogelijk te zijn. De zwakke tonen van protest, in de Duitsche Rijksdag vernomen, hebben toch in Engeland, dat notabene het eerst met schelden is begonnen, een ware storm van verontwaardiging gewekt. Sinds het telegram van den keizer aan Kruger, zijn er niet zulke spijtige artikelen verschenen; dreigementen aan het Duitsche volk zijn aan de orde van den dag. Men eischt nu niets meer of minder, dan dat de Rijkskanselier nog een nederig exuus zal vragen voor zijn ongehoorde onbeschaamdheid, om te protesteeren tegen de aan het adres van zijn volk en leger gericht engelsche lastertaal. Men moet wel aannemen, dat een zoodanig inzicht in het incident slechts in een min of meer ijhoofdige brein kan ontstaan.

Een tweede zeer belangrijke kwestie voor Duitschland is die van het drievoudig verbond. Langen tijd was de positie van Duitschland in dat verbond, als die van de daardoor meest bevoorrechte, en langen tijd heeft men het in Oostenrijk en Italië billijk geacht, dat de Duitschers voor den steun, dien zij uit het bondgenootschap met deze beide Staten genoten, eenige retributies gaven, die dan voornamelijk in de handels-tractaten werden vastgelegd. Doch Duitschland schijnt zich tegenwoordig sterk genoeg te gevoelen, om niet langer onder die voorwaarde te beschermde te willen worden. Daarbij komt, dat er in de harmonie eenige dissonanten zijn geoordeeld. Vooreerst de Poolse demonstraties tegen de Duitschers, die voor de Oostenrijksche regeering niet geheel naar den zin van de noordelijke naburen zijn tegengegaan. Dan de toenadering tusschen Italië en Frankrijk, onlangs weer gebleken ter gelegenheid van de onderhandelingen over Tripoli. Een en ander maakt, dat in de rede van Bulow weer enkele zinspelen, die aan den ouden Bismarck ontleend hadden kunnen zijn, en waarmee duidelijk is te verstaan gegeven, dat de Duitsche regeering niet meer zooveel prijs stelt op de hulp der Bondgenooten als vroeger, en veel meer het er voor houdt, dat die Bondgenooten met zijn hulp meer gebaat zijn. Duitschland erkent daarmee dus het Drievoudig Verbond niet meer noodig te hebben.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika zijn voornemens San-Francisco met Manila door een onderzeeschen telegraafkabel te verbinden. Indertijd wezen wij er reeds op, hoe navolgenswaard het is, zoo voor eigen onafhankelijke communicatie met de Koloniën te zorgen. Nu is tusschen Nederland en Duitschland overeengekomen, het gemeenschappelijk daarheen te leiden, dat deze Amerikaansche Pacific-kabel zowel met Menado als met de Palau-eilanden, benevens met eenige andere Duitsche bezittingen en met Sjanghai zal worden verbonden. Nederlandsch-Indië zal dan niet meer uitsluitend door een Engelsche kabelmaatschappij over de havenplaatsen van Britsch-Indië met het moederland en andere landen verbonden zijn. De nieuwe ontworpen kabelverbinding zal worden aangelegd en geëxploiteerd door een Duitsch-Nederlandsche vennootschap, die onder toezicht van beide regeeringen zal staan en van beide subsidie zal erlangen. Met de verwezenlijking van dit plan zal een grooten stap voorwaarts zijn gedaan tot bereiking van een goed verdedigingssysteem voor Nederlandsch-Indië, en een maatregel zijn genomen, die tot nadeel van onze Koloniën en van ons prestige reeds veel te lang is nagelaten.

Wij hadden onlangs te klagen over de bezetting van de consulaire posten Anatolië en Turkije, en wij wezen er op, dat het systeem van onze regeering daarbij voornamelijk inhoudt zoo veel mogelijk geschikte Nederlanders voor het bekleden van die posten te passeeren. Dat dit systeem ook elders door Buitenslandsche Zaken wordt gehuldigd, blijkt uit de West-Indische bladen, uit een van welke wij het volgende bericht uit Guyana aan onze lezers ter overdenking aanbieden:

den gedaald te zijn, terug gaan. Hij schrok van de hitte, die tegen hem opkwam en van de gore lucht, die hij inademde. 't Was als een dikke, stinkende walm, die uit de opening straalde. Toch ging hij na eenige oogenblikken de trap af: 't was plicht!

Ook hem begon alles voor de oogen te draaien, en hij moest zich vasthouden. Hij zag niets. Een stem bracht hem tot bezinning.

Hierheen, dokter, zei de ziekenvader, die op hem stond te wachten, — naar deze zijde.

Hij ging op het geluid af en volgde den man, die hem had aangesproken. Deze had een lantaarn genomen en wees hem den weg.

Hij kwam aan een doodsbod. De lijder was gestorven. Een vreemd gevoel kwam over den geneesheer: een gevoel van opluchting, omdat hier niets voor hem te doen viel, maar tevens een gevoel van wreveld, dat zoo iets bij hem kon opkomen. Het eerste gevoel behield de overhand: hij behoefde geen minuut langer in deze ondragelijke omgeving, in dit pesthof te blijven, waar hij nauwelijks kon ademhalen door de walgelijke atmosfeer, dampig heet door de uitwaseming en uitstraling van een negentigtal lijders, mannetje aan mannetje gelegen; stinkend door de gisting van half verteerd eten, geloosd door tal van zieke menschen.

Weg, weg moest hij! Hij zou zelf ziek worden. Maar hij mocht niet weg.

De ziekenvader deelde hem mede, dat twee patienten, in de afdeling der kettingsangers, gestorven waren, zonder dat iemand het gemerkt had. Of de dokter den dood wilde bevestigen? En dan waren er nog drie zware lijders, die de hulp van den geneesheer noodig hadden.

(Wordt vervolgd.)

„De Nederlandsche Regeering heeft den heer Leblond, een Franschman, die geen woord van onze taal verstaat, aangesteld als consul alhier, een aanstelling, die tot geen nut van de Nederlandsche onderdanen alhier strekken zal. Toen de heer De Neef, een Nederlandsche onderdaan, alhier in het huwelijk zou treden en dien Nederlandschen consul noodig had om zijne huwelijksacte te onderteekenen, kon deze zulks niet doen, daar hij de Nederlandsche taal niet kent, maar verwees hij den heer De Neef naar den heer Leefson, een Nederlandsch onderdaan alhier, met het verzoek om die acte te vertalen. Nu vraag ik U, had de Regeering niet even goed den heer Leefson — haar eigen onderdaan — dan kunnen aanstellen als Nederlandsche consul?

Ieder Nederlandsche onderdaan hier spreekt er ook in afkeurenden zin over en betwijfelt het sterk, of in geval van een eventueel geschil tusschen een hunner en een Franschman men op bescherming van zijn consul zou mogen rekenen.

Niet echter, dat ik hiermede de goede trouw van den heer Leblond verdacht wil maken, integendeel ik erken, dat de heer Leblond een fatsoenlijk man is, maar zaak is zaak. Wij hebben hier genoeg Nederlandsche onderdanen, die evenzoo goed tot consul konden benoemd worden.”

Ons rest nog de Zuid-Amerikaansche gebeurtenissen van deze week te overzien. De gewichtigste is wel, dat nu definitief het geschil tusschen Chili en Argentinië uit den weg schijnt geruimd. Er zal dus in die streken tijdelijk rust zijn, totdat het weer eens in de kraam van financiers en politici te pas zal komen, de boel op stelten te zetten. Het maakt voorzeker een zonderlingen indruk, wanneer men den eenen dag hoort van de ontbare oorlogszuchtige stemming van Argentinië, dat de jongelingschap zich oefent in den wapenhandel, de vrouwen zich gereed maken om de gewonden op de slagvelden te verplegen, vijandelijke demonstraties voor het Chileensche gezantschap worden gehouden, en op een volgende dag, dat het geschil is bijgelegd en de bevolking de terugkeer van de vrede en het wijken van het oorlogsgevaar in blijde feeststemming viert. Bij zulke tijdingen moet men, om niet zeker bedrogen uit te komen, liever maar heelemaal niets gelooven. Voor het overige is het nog altijd over het geheele zuidelijk werelddeel gisting en strijd. Wat er nog uit kan voortkomen, is niet te voorzien en wij zullen ons aan voorspellingen ook maar niet wagen.

Oost-Indische berichten.

Uit Atjeh, Djambi, Solo en Padang.

In verschillende bladen, welke de laatste Oost-Indische mails ons brachten, staan uitvoerige beschrijvingen van de wederwaardigheden der colonne van Daalen, die haar tocht door de Gajoelandsche volbracht heeft, en nu ontbonden, weder over de verschillende garnizoenen verdeeld is. Zoo begint „Velo”, de Atjeh-correspondent van het Bataviaasch-Nieuwsblad, zijn schrijven, gedateerd Koeta Radja 29 November 1901, met de opmerking, dat „deze tocht zeer zeker een goede bladzijde vormt van onze Atjehsche krijgsgeschiedenis, welke in alle opzichten waard is in ruimeren kring bekend te worden” en schetst daarna het doortrokken gebied in zoo duidelijke trekken, dat de lezer in zijn gedachte het geheele operatie-terrein voor zich ziet:

„Volgens het kaartje door Dr. Snouck Hurgronje naar gegevens van de Gajoe's samengesteld, ziet die strek er uit als één bergland met in het midden een bijna ovaalvormig meer, de Laeet Tawar.

Dit meer heeft ongeveer een lengte van 36 en een breedte van 16 Kilometer en is door bergen ingesloten, die aan den noordrand als het ware uit het meer oprispen, in den zuidrand als bergachtige landtongen vooruitsteken, overal natuurlijke inhammen vormend. De west- en oostrand zijn vlak met uitgestrekte sawah's (rijstvelden), terwijl vele karbouwen en paarden het landschap verlevendigen.

Het geheel levert een schilderachtig gezicht en overgoten met het gouden zonlicht doet het aan de Riviera denken, terwijl, wanneer de zon zich schuil houdt achter de wolken, men een denkbeeld krijgt van de Fjordenrijke Noordsche kust.

De Gajoelandsche zijn staatkundig te verdeelen in drie gebieden:

a. Het stroomgebied van de boven-Tripa-rivier, groot-Gajoe of het rijk van Petiambang.

b. Het stroomgebied van de Djamboe Aje, genaamd Linggo.

c. Het gebied aan de Laeet Tawar, dat weder in drieën te splitsen is: I het gebied van den Radja (vorst) van Boekit, II Slah Oetama, welke beide om het meer gelegen zijn en III het gebied van Radja Tjag, dat in kleine stukjes in het rijk van den vorst van Boekit ligt.

Daar volgens berichten de pretendent Sultan zich nabij de Laeet Tawar zou ophouden, werd door den Gouverneur besloten hem ook daar niet met rust te laten en eene colonne te zijner vervolging uit te rusten. De colonne onder commando van den majoor van Daalen werd den 26sten September j.l. te Panteh Lhong gevormd en bestond uit: twaalf brigades maréchaussée, die verdeeld werden in twee divisies, waarvan de eene stond onder commando van den 1sten Luit. Boreil, bij wien de luitenants Heytman en Watrin waren ingedeeld, de andere, waarbij de 2e luit. der Inf. de Kok en de onderluitenant Cristoffel, kwam onder commando van den 1en Luit. Scheepers. De eerste Luit. der inf. Korndörffer was als adjudant aan majoor van Daalen toegevoegd. De geneeskundige dienst werd vertegenwoordigd door den officier van gezondheid Dr. Lebbe, terwijl de mijn-ingenieur Janssen en twee onderofficieren opnemers den tocht medemaakten.

De trein bestond uit ongeveer driehonderd dwangarbeiders. Met deze colonne, eerst vergezeld door een detachement van Panteh Lhong, dat picol-(vracht)paarden bij zich had en de zieken en gewonden zou terugvoeren, doch dat wegens het terrein-moeilijkheden reeds den tweeden dag teruggezonden moest worden, begon men den 27sten September de marsch.

Tien gevolge van slechte wegen en bandjirende kali's (rivieren, die buiten hare oevers waren getreden) verderde men uiterst langzaam, zoodat eerst den derden dag Blang Laka bereik werd en den volgende Toendjang.

Volgens berichten hield de sultan zich op te Takongan aan en Laeet Tawar, juist daar waar de Peusangan-rivier uit het meer komt en naar het Westen stroomt. Het was dus zaak deze plaats zoo spoedig mogelijk te bereiken. De gids beweerde, dat de Kroeng Penoengan ondoorwaarderbaar en de tegenoverliggende oever te stijl was om beklommen te worden. Had men dus Takongan van de landzijde afgesloten, dan zaten de sultan en zijne volgelingen in den knip. 's Nachts om half drie werd Takongan bereikt en onmiddellijk omsingeld. In de kampomg hoorde men Atjehsch praten. Ieder was vol spanning over de dingen, die zouden gebeuren. Daar in 's majoor's in-

structie duidelijk vermeld stond, alleen op te treden tegen den sultan en zijne bende, maar geen vijandelijkheden tegen de Gajoe's te beginnen, besloot de commandant de troepen in stelling te laten en den dag af te wachten.

Doch men had te veel op den gids vertrouwd. Den volgende ochtend bleken de heeren gevluht te zijn. Eenigen, die in de duisternis de onzen in de armen liepen, werden nedergeschoten. De kampomg was ledig en de sultan met zijne bende had aan de overzijde van de Peusangan-rivier stelling genomen en zond om zijn morgengroeten in den vorm van eenige gewerschoten. Om tien uur van dien dag werd een bivak betrokken in de kampomg Kebajakan, de residentie van den Radja van Boekit, waar onze colonne voortdurend van alle kanten door de Gajoe's beschoten werd, terwijl wij de drie dagen, welke wij daar doorbrachten, benutten met patrouilleeren, rijststampen, terrein opnemen en het inwinnen van berichten omtrent den sultan. Deze zou zich te Nosar ophouden, een plaatsje ten zuiden van de Laeet Tawar in het gebied van Slah Oetawo.

Den 5den October werd de marsch voortgezet en in twee colonnes om het meer gemarkeerd. De Nosar aangekomen, vernamen wij, dat de Sultan twee dagen te voren door den Radja van Linggo was afgehaald. Het doel van den tocht werd nu Linggo, dat in twee dagen bereikt kon worden, doch toen vonden wij alles verlaten en konden geene berichten bekomen. Den volgende dag werd te Isa (een verzameling van Kampomgs, op Groot-Atjeh zou men van Moekeim spreken) voor drie dagen een bivak betrokken. Daar kwam bericht, dat de Sultan toch in Linggo zou zitten. De Radja's Ilang en Tjag kwamen zich beurtelings bij den commandant melden. Zij vroegen vergiffenis en brachten het hoogste cerebewijs, n.l. de kniekus, een hulde, welke vroeger alleen den Sultan toekwam.

Een divisie werd weder naar Linggo gezonden, doch toen die onverrichter zake terug kwam, werd naar Penaron aan den oostelijken oever van het meer-koers gezet. Dat was een zwaren tocht over het gebergte. Van de bewoners daar vernamen wij, dat de Sultan met zijne vrouwen zich schuil zou houden in het gebergte boven Oneng, een plaatsje aan de Djamboe Aje. Den volgende morgen het was den 19den October, rukte de colonne uit om deze schuilplaats te overvallen; zij bleek verlaten te zijn, waarop men begon te dalen langs een stijle helling. Eensklaps bij Kampong Lemang zag men eenige met geweren gewapende Atjehers wegloopen en teekens geven, terwijl men duidelijk hoorde schreeuwen. Zij verdwenen, in een aan den Kampomg grenzend ravijn. Als katten lieten de maréchaussées zich van de helling rollen en bleven op den rand het ravijn waarnemen; van de vluchtende Atjehers, die dit noodzakelijk weer verlaten moesten, werd het grootste gedeelte „à bout portant” nedergeschoten. Het aantal doden bedroeg 19; de gewonden en vrouwen werden meegenomen, om ons omtrent de identiteit der gevallen in te lichten. Van de zeven gesneuvelde hoofden werden er vier herkend.

Uit de in onze handen gevallen wapenen en uit de verklaringen der Atjehers werd afgeleid, dat de bende van den sultan was overvallen en dat deze zelf zou ontkomen zijn in het ravijn, waar de meeste van zijne volgelingen afgemaakt werden. Nu werd een zijrivier van de Djamboe Aje gevolgd om den sultan te zoeken. Toen men echter niets vond, ging de colonne eerst naar Lemang en daarna tot Takongan terug, van waar uit den 31sten October de gewonden, zieken en gevangenen onder geleide van vier brigades met de luitenants Heytman en de Kok naar Panteh Lhong werden opgezonden. Het was den colonne-commandant uit het ondervondene voldoende gebleken, dat men met een sterkte van driehonderd man den tocht het best zou kunnen vervolgen. Van hieruit werd nu ook het eerste telegram verzonden.

In Takongan werden besprekingen gehouden met Radja Tjag en ander hoofden, die zich kwamen melden. Als eersten dienst eischte de majoor, dat ze allen naar verschillende richtingen spionnen zouden uitzenden, ten einde ons berichten omtrent den sultan te verschaffen, een opdracht waaraan met den meesten ernst gevolg werd gegeven, doch te vergeefs, niet-tegenstaand ons verblijf daar 8 dagen duurde. Intusschen toonden de Gajoe's, die langzamerhand inde kampomgs waren teruggekeerd meer neiging tot toenadering, nu zij begrepen, dat wij het niet op hen hadden gemunt en dat de groote sultan met zijne dapperen voor ons op den loop ging. Van Takongan werd de Penangan-rivier gevolgd, eerst in westelijke richting, om daarna naar het zuiden te marcheeren naar Tjilala, waar een bivak betrokken werd. Daar hoorde men, dat de vrouw van wijlen Toekoe Oemar, Tjoet Nja Din, met hare volgelingen, — waaronder verscheidene ons vijandig gezinde hoofden van Groot Atjeh, — zich in Betong op de Westkust zou ophouden. Daar men kon veronderstellen, dat de sultan wellicht ook die richting uit gevluht was, besloot men Tjoet Nja Din en haar kwans (trawanten) te gaan verrassen. Onderweg ontmoetten wij drie Atjehers; één werd er neergeschoten, een ander achterhaald, maar de derde ontkwam. De gearsteerde vertelde, hoe in Betong het gerucht liep, dat de sultan bij de overvallende te Lemang gesneuveld zou zijn.

Een paar dagen later, in den vroegen ochtend van 12 November, werd Betong overvallen, doch Tjoet Nja Din bleek gevluht naar Pamene.

Den 16den werd de marsch naar de Westkust aanvaard. Het was hoog tijd, schoenen en kleederen begonnen in een treurige toestand te geraken, de verbandmiddelen raakten op, er was geen zout en er kwamen geen berichten omtrent den Sultan.

Den eersten dag werd de Betong-rivier overgestoken, deze vormt de bovenloop van de Merban, die bij Meulaboh in zee valt. Telkens hadden schermutelingen met Atjehers plaats, totdat den 22sten Meulaboh werd bereikt.”

Vento eindigt zijne beschrijving met de woorden: „Afgescheiden van het materieel en personeel succes van dezen tocht, zal hij niet nagelaten hebben indruk te maken op de geheele bevolking van Atjeh en de Gajoelandsche en niet het minst op de ons kwaadgezinden, die zich nu in den waren zin des woords nergens meer veilig zullen voelen. Het is een meesterlijke tocht geweest, waarvan Majoor van Daalen de eer toekomt. Niemand weet zoo van de hulpbronnen des land te profiteeren en weinigen hebben zulk een onverzettelijken wil.”

De schrijver van het „Atjeh-Overzicht” in de „Sumatra-Bode” van 14 December bericht omtrent het verdere verloop:

„Na een vierdaagsch verblijf te Meulaboh arriveerde de colonne Maandagavond 25 November ter reede van de Oelhe-Lheue. Zoodat te begrijpen is, kon die aankomst niet ongemerkt voorbij gaan. Een muziekkorps liet telkens als er een troepje militairen aan wal stapte, een vroolijk wijze, als welkomsgroet hooren. Hierbij deed zich het humoristische geval voor, dat toen ten laatste de dwangarbeiders debarkerden, de muziek met veel entrain het Transvaalsche Volkslied inzette:

„dat vrije volk, dat vrije volk zijn wij!” Grooter parodie is wel niet mogelijk, vooral als men nagaat het aangename bestaan, dat een dwangarbeider op expeditie heeft.

Het spreekt van zelf, dat de geheele colonne aan het station ook door tal van dames, officieren en andere belangstellenden allerhartelijkst verwelkomd werd. Generaal van Heutz bevond zich nog op inspectie ter Oostkust. In welgekozen bewoordingen sprak de militaire Commandant den chef en zijne tochtgenooten een welkom toe; kort en lakoniek was de dank, die de majoor ook namens de anderen daarvoor betuigde, waarna hij zich naar het hospitaal spoedde, waar Mevrouw van Daalen verpleegd werd.

Ook deze berichtgever eindigt met een woord van warme waardeering van den krangen aanvoerder en voegt daaraan nog toe: „Lof komt ook onzen flinken Amboineezen toe; een troep uit Europeanen samengesteld, zou de ontberingen en vermoeienissen niet hebben doorstaan.”

Omtrent de Djambi-expeditie worden kwade noten gekraakt. In het Bat. N. van 9 Dec. j.l. lezen wij:

„Uit de beste bron vernemen wij, dat dr. Snouck Hurgronje, zoodat men weet eenigen tijd geleden naar Atjeh vertrokken in het belang eener verdere studie van de Gajoe's, voornamelijk van de Gajoetaal, zich ingevolge eener Regeeringsopdracht naar Djambi heeft begeven.

Hieruit blijkt, dat de Regeering inzicht zich vergist te hebben ten opzichte der resultaten van een militair optreden, hetwelk, onder gewoonte, bij het hinken op twee gedachten, bleek volstrekt onvolgende te zijn.

Onze waarschuwing tegen overhaasting, vóór besloten werd tot een expeditie, welke heette geen expeditie te zijn, is thans ten volle gerechtvaardigd.

Dr. Snouck Hurgronje, de man van het beleid versus wapengeweld, zal veel bedorven vinden door een offensief optreden, waarbij het aan de middelen tot flink doortasten ontbrak.”

En in het Weekoverzicht van 14 Dec. in de „Sumatra-Bode” staat o. a.:

„Men zal zich wellicht herinneren, dat ons blad zich schaarde aan de zijde der oppositie, welke destijds den tijd nog niet gekomen achtte, om in Djambi handelend optreden. Wij vinden, dat onze minister van Koloniën in zijn antwoord op het voorloopig verslag der Tweede Kamer over de indische begroeting voor 1902 zeer terecht zegt: „dat het bestuur over Indië zich behoort te kenmerken door onbaatzuchtigheid en „door een krachtig streven naar bevordering van de zedelijke en stoffelijke belangen der inlandische bevolking. De toepassing dezer beginselen is o. a. dan „noodig, wanneer de bevolking in die gedeelten van den archipel, waar ons gezag weinig of nagenoeg in „het geheel niet is doorgedrongen, aan onmenselijke „behandeling van haar hoofden of van haar naburen „blootstaat. Zoo is 't gebleken, dat in Djambi de bevolking veel te lijden heeft van de knevelarij harer „hoofden, terwijl de gebeurtenissen op Soemba de „oogen heeft geopend voor de gruwelen van slavernij „en moord, welke daar geschieden. Het is de plicht „der Regeering naar de mate harer krachten aan der- „gelijke toestanden een einde te maken en in die ge- „vallen kan niet gesproken worden van imperia- „listische politiek van expansie.”

De heer van Asch van Wijck zegt hier duidelijk: „naar de mate harer krachten. Nu, met het oog op het nog lang niet veroverde Atjeh, behoorden wij tot degenen, die der Regeering het ongevraagd, doch niettemin weloverwogen advies gaven, niet te veel op haar horens te nemen, wij dit slechts op échee en nadeel moest uitloopen. Wij wijzen er thans geschiedelijk op, dat onze waarschuwing inderdaad reden van bestaan had en de voorspelling, toenmaals door ons gedaan, nadert haar uitkomst. Wij blijven bij onze meening, vroeger reeds uitgesproken, dat het voorgestelde doel bereikt kan worden zonder van Djambi een tweede Atjeh te maken, d.w.z. zonder expeditie, waarvan het einde, evenmin als die van Atjeh, te voorzien is. Deze vergelijking met den toestand in Atjeh gaat op tot zelfs in het stelsel van optreden. En daarom kan het mischieus nog jaren duren, alvorens wij van dit nieuwe blok aan het been ontslagen worden. De moeilijke en kostbare les, sedert dertig jaren ons door de Atjenceezen gegeven, heeft ons, naar het schijnt, niet voorzigtiger gemaakt.

Intusschen brengt elke boot van Palembang te Tandjong Priok zieken en gewonden uit Djambi aan. Men hoopt het ziektecijfer belangrijk te kunnen verlagen door in de plaats van de Javanen, Amboineezen te stellen die met schoenen bevoorrecht, wellicht meer weerstandsvermogen aan den dag zullen leggen, dan eerstgenoemden, die zuinigheidshalve blootvoets moeten gaan. Met het oog hierop is zeker de werving voor het leger, voor eenigen tijd gestaakt, nu weder opengesteld.

Uit Djambi zelf wordt vernomen, dat er op zuiver militair gebied den laatsten tijd niet veel merkwaardigs is gebeurd, doch men bezigt is een goeden weg aan te leggen, die de beide Soeroelangoens zal vereenigen, waartoe ook onze vrienden uit de Rawas's zich tegen betaling hebben beschikbaar gesteld en dat dadelijk na de ontruiming van Loeboek Ressaam, dat tot den 20sten bezet was gebleven, als straf voor de bevolking; de Doesoebewoners, die gedurende al dien tijd verplicht waren geweest zich ergens in het bosch op te schieten, zich weder met vrouw en kinderen in hunne kampomgs kwamen nederzetten.

Moge deze strafvoering beide partijen nu verder maar goed bekomen!

De bezetting zal in de buurt van Moeara Limoen een nieuw bivak betrekken. Naar de aankomst der nieuwe aanvullingstroepen onder Overste Christian worden met smart verlangd, niet alleen door de officieren, van wie, in afwachting van de plaatsvervangers der reeds vertrokken collega's, veel te veel gevraagd wordt, maar vooral ook door den dokter, die dan in staat zal zijn de zieken en gewonden weg te zenden, daar geneezing van ernstige patienten natuurlijk onmogelijk is, als de noodige geneesmiddelen niet geregeld worden toegezonden.

Nu de Kolonel, chef van den geneeskundigen dienst, op een inspectie-reis naar Palembang en Djambi vertrokken is, zal er in dezen treurigen en ergerlijken toestand hopelijk verbetering zijn gekomen.

De herziening van het rechtswezen in de Residentie Soerakarta, zoodat die is aangekondigd in de memorie van toelichting op de Indische Begroeting, zal niet van een leien dakje gaan.

Het Soer. Hbl. vernam, dat de Soesoehoenan van Solo zich schriftelijk, in nogal besliste bewoordingen, tot den Gouverneur Generaal heeft gewend met het verzoek de ontworpen regeling niet in te voeren en vindt dus de veronderstelling niet zonder grond, dat de reis der Solosche grooten naar Semarang, Batavia en Buitenzorg niet alleen zou ondernomen worden om der heeren gezichtskring uit te breiden, maar tevens om

in de gelegenheid te komen ook mondeling de grieven tegen de nieuwe regeling onder de aandacht van den landvoogd te brengen.

Volgens deze regeling komt in Soerakarta alle rechtspraak in handen van het gouvernement, met uitzondering van die over bepaaldelijk aangeduide leden der sultansfamilie en hofdignitarissen, waarover voortaan de soesoehoenan en prins Mangkoe Negoro in overleg met den resident zullen spreken. Alle inheemsche rechtbanken zullen verdwijnen en plaats maken voor gerechten en landraden, als in de overige residenties van Java. Residentiegerechten, landraden en priesteraden zullen gevestigd zijn te Soerakarta, Klaten, Bojolali, Sragen en Wonogri, terwijl de landvoogd zal bepalen, waar district- en regentschapsgerechten zullen zijn.

Bij de invoering van het reglement op de rechterlijke organisatie van 1874 werd bepaald, dat de bestaande verordeningen omtrent het rechtswezen in de residentie Soerakarta en Djokjakarta in volle kracht zouden blijven, totdat daaromtrent nader zou zijn beschikt. Het voornemen om nader te beschikken, is in den jare 1901, dus pas 54 jaar later, bekend gemaakt.

Om dit gesukkel te verschoonen, wordt in de memorie van toelichting aangevoerd, dat de Indische Regeering het ten aanzien van Soerakarta, om staatkundige redenen, wenschelijk achtte een troonsverwisseling af te wachten. Inderdaad verklaarde de tegenwoordige soesoehoenan in 1898 zich geheel te zullen onderwerpen aan de regelingen, welke het gouvernement in zijn rijk zou wenschen te maken, betreffende de verbetering der politie en justitie en van de rechtspraak, zoowel in politieele en crimineele, als in civiele zaken.

Wel vreemd, dat de soesoehoenan nu verzet toont.

De rijksbestierder en zijn schoonzoon, Pangeran Hangabey, benutten ondertusschen hun tijd te Batavia met het bezoeken van alle bezienswaardigheden, o. a. werden het krachtstation van den electrischen tram op Jekini en het topografisch bureau bezichtigd, en woonde zij niet alleen de uitvoering van La Traviata, maar ook de viering van het St. Nicolaasfeest in de straten bij. De hormat (eerbetoon) hun in de Vorstenlanden steeds bewezen en daar tot een tweede natuur geworden, ontbrak toen geheel. Men nam in onschuldige pret den jongen prins in het oetje, kittelde hem met een pauwever in den nek of hulde hem in een wolk van confetti, waarover hij zich met Javaansche hoogheid in het geheel niet geërgd betoonde.

Den 18den December zouden zij met resident de Vogel bij den Gouverneur-Generaal in particuliere audientie ontvangen worden. De ziekte en het overlijden van Mevrouw Pit, schoonmoeder van der heer Rooseboom, waren oorzaak, dat het bezoek van Buitenzorg zoo lang uitgesteld moest worden.

Het is te hopen, dat hunne H.H. bij terugkomst in hun land daar de cholera geweken zullen vinden. De bewoners van Batavia heeft de goede sint, bij andere goede gaven, verlost van die vreeselijke kwaal, zoodat reeds in de eerste week van December de besmetverklaring dier stad kon worden opgeheven. In Solo bleef de cholera echter, ondanks het goed doorkomen der regens, doorwoeden en schommelde het officieele sterftecijfer aan die ziekte tusschen acht en tien gevallen per dag heen en weder. Volgens de oude Soloneezen verdwijnt de cholera eerst met het bandjiren (overstromen) der rivieren, in Januari en Februari, waardoor de meeste kampongs onder water worden gezet en dus een natuurlijke „grootte schoonmaak“ ondergaan. Trouwens is het een bekend feit, dat epidemieën gewoonlijk in de binnenlanden langer duren, dan op de kustplaatsen.

In het Padangsche liet de gezondheidstoestand in de laatste dagen van 1901 ook nog veel te wenschen over. Uit de „Sumatra-Bode“ van 18 Dec. vernemen wij, dat er tengevolge van de regenachtige weersgesteldheid vele kwaadaardige koorts en voorvallen, vooral in het Soloksche heerschte deze ziekte zo hardnekkig, dat daaraan velen zijn overleden. De pokken eischen nog steeds slachtoffers, voornamelijk in de Danau-districten en te Fort de Kock.

Ook heeft de bevolking der bovenlanden weer veel overlast van tijgers; niet alleen een onnoemlijk aantal groot en klein vee, maar ook menschen werden door deze roofdieren verscheurd.

De Padangers schijnen bijzonder ingenomen met hun Staatspoor. De „Sum. Bode“ van 14 Dec. meldt hieromtrent:

„Er is hier zeker geen dienstak, welke in zoo groote mate de sympathie van het publiek geniet, als die der staatspoorwegen op Sumatra. Daar wordt hard en toch geregeld gewerkt, zonder ontvredenheid, maar ook zonder anstellerij. Hoe ingewikkeld het samenstel van het ambtelijke raderwerk op het oog ook wel eens schijnt, gebeurt 't niettemin hoogst zelden, dat het publiek met klachten of reclames van het kastje naar den muur gezonden wordt, gelijk dat elders zoo dikwijls gebeurt.

Reclames van den hoogst geplaatste, zoowel van den minste in den lande, worden met spoed onderzocht en afgedaan, wat des te gemakkelijker gaat, omdat zelfs een ondergeschikt beambte van genoemden dienst, die zijn reglement kent, genoegzaam initiatief wordt gelaten, om in onvoorziene gevallen zelf op te treden. Hier, meer dan elders, valt 't den chefs dan ook gemakkelijker de meer of mindere geschiktheid hunner ondergeschikten naar waarde te beoordeelen, daar een flinke inferieur, met gelegenheid om zelfstandig te handelen, zulks ook doet en zich onderscheiden kan, terwijl een nul onder dezelfde omstandigheden een brekebeen blijft.“

Er is slechts ééne schaduwzijde, dat is: het gebrek aan wagens voor het goederen-vervoer, hetgeen terecht genoemd wordt: een zuinigheid, die de wijsheid bedriegt.

Eerlang zal er een nieuwe spoorwegverbinding tot stand komen tusschen Sawah-Loento en Padang-Pandjang, via Fort van der Cappellen. Het plan is om reeds in begin Februari a. s. met de werkzaamheden der opname een aanvang te maken, waarvoor de wd. hoofdingenieur, chef van den dienst der S.S.S. en kolontingning, gemachtigd is te beschikken over een som van f 15000.

De Sum.-Bode uit den wensch, dat spoedig na den aanleg van deze zijlijn ook die van Priaman een beurt zal krijgen.

Suriname.

Muziek, Zang, Folklore, Taal.

De 4de voordracht over Suriname door Jhr. L. C. van Panhuys had 13 Januari ook nu weder plaats in het lokaal der Christelijke Vereeniging voor Jonge Mannen op de Prinsegracht.

Spreker begon met een korten terugblik op hetgeen in zijn drie vorige lezingen door hem was verhandeld. In de eerste trachtte hij het landschap te doen zien, dat door de beschaafde Surinaamsche bevolking blijvend wordt bewoond en toonde daarbij aan, waarom men

zich juist daar heeft gevestigd; in de tweede beoogde hij, om door een voorbeeld duidelijk te maken, hoe de Europeesche invloed, in de goede betekenissen daarvan, gunstig op de bevolking van Suriname heeft gewerkt; in de derde werd de versieringskunst, het gedachteschrift van de nog onbeschaafde volkstammen in de Kolonie, der Boschnegers en Indianen, behandeld en gaf hij kunstproducten en teekeningen te aanschouwen, de laatste slechts voor een gedeelte, om dat er voor de gansche collectie geen goede plaats was.

Thans heeft hij een tweede deel der teekeningen en afwijfsels doen ophangen, maar hij zal daarover niet meer spreken, omdat deze vierde en laatste voordracht gewijd zal zijn aan muziek en zang, aan folklore en aan de taal.

Het hoofdinstrument der Indianen is de trom; daarenevens hebben zij eene fluit, die uit een stuk riet wordt gemaakt. Hun zingen hoort men alleen op de dansfeesten, maar dat heeft dan voor ons ongewijden meer van gebrul, dan van iets anders. De Indiaansche toevenaar is een meester in de nabootsing van dieren geluiden.

Bij de Boschnegers, die nog heidenen zijn, is het muzikaal gevoel niet veel hooger ontwikkeld. Ook bij hen speelt de trom een groote rol, maar zij hebben daarnaast meer verscheidenheid van muziekinstrumenten dan de Indianen, zoals de benta, de gwado en de kwakwa; dit laatste is een plank, waarop met twee stokken geslagen wordt. Ook hun lied munt niet uit, maar het is ten minste voor ons Europeanen verstaanbaar. Het is meestal in mineur en zeer eenzaam door het steeds herhalen van denzelfden regel. Slechts één voorbeeld van een lied in majeure was spr. bekend. Spr. gaf daarna eene beschrijving van een dansfeest bij de Boschnegers.

Geheel anders is het gesteld bij de negers, die een deel uitmaken van de beschaafde bevolking. Werkt het lied beschavend op het volk, omgekeerd oefent ook vermeerderde beschaving invloed uit op het lied, dit wordt het best bewezen door het zingen der meer ontwikkelde negers te vergelijken met dat uit den slaavertijd, zoals dat door Mr. Focke was beschreven.

Spreker meent het lied, zooals het door de negers in Suriname wordt gezongen, niet beter te kunnen doen begrijpen, dan door met accompagnement van de gitaar enkele liederen voor te dragen, er daarbij op wijzende, dat liederen in Suriname meestal op het gehoor meerstemmig worden gezongen.

Hij begint met zeer harmonisch kerkgezang, maar geeft daarna ook enkele vroolijke liedjes, meest spotliedertjes ten beste, want de neger houdt van spottertij en zijn meeste liedjes zijn in dien traant.

Door applaus wordt die praktische wijze, om over het lied te praten, door de hoorders begroet.

Ook van kinderliederen wordt nu gesproken en daarbij de beschrijving gegeven van een eigenaardigen kinderrondedans, waarbij o. a. wordt opgezegd:

„Son nanga Moen mige passa,
„Nanga seibi pikien nami bakka.“

dit is:

„Zon en Maan ga ik voorbij,
„Met zeven kinderen achter mij,“ enz.

wat spreker van zelf brengt op de volksgebruiken, de folklores.

Daarvan vindt men tot op heden bijna nergens iets opgeteekend. Suriname is ook wat betreft het bezit van een wetenschappelijk tijdschrift bij de naburige koloniën ten achteren. De meeste volksgebruiken hebben hun oorsprong in 't bijgeloof van 't heidendom; tooverboeken, tooverformulieren, behekking en ontvoering komen veel meer voor dan men denkt. Voorbeelden worden gegeven en een tooverboek vertoond, dat in het neger-englisch is geschreven. Middelen tot ontvoering worden beschreven. Tot de geneesmiddelen of voorbehoedmiddelen behoort ook een tatouëeren, eigenlijk eene inenting.

Moeten wij nu daarom van uit de hoogte op die minder ontwikkelde menschen neerzien, waar wij er zelfs onder onze zeer beschaafden vinden, die niet met dertien aan een eettafel willen deelnemen, waar bij ons de Vrijdag een ongeluksdag wordt genoemd en waar nog zooveel andere dingen, ook veelal uit heidenschen voortijd, als bijgeloof zijn overgebleven? Spreker herinnert aan een oud Saksisch rijmpje:

A man had better ne'er been born
than have his nails on Sunday shorn
ook bij ons zijn er lieden, die 't nagelknippen 's avonds bij kunstlicht gevaarlijk vinden en zich nooit 't haar laten snijden, dan bij wassende maan!

Is dit bijgeloof in Europa slechts een reden, voor hen die er mede behept zijn, om zich er voor te schamen, in Suriname het geloof aan vergiftiging en bezwering veel nadeel doen Spr. meende, dat openbaarmaking dier toovermiddelen zou helpen, om de vrees er voor en het geheimzinnige er van weg te nemen.

Na de Folklore kwam spreker op de taal en gaf in de eerste plaats met voldoening te kennen, dat men in den tegenwoordigen tijd in gansch het door ons bewoonde Suriname met het Nederlandsch te recht kan. Voor hen, die in Paramaribo blijven, is het niet noodig het neger-englisch te kennen of te leeren. Voor een goed deel is dit te danken aan het schoolonderwijs en aan den verdienstelijken inspecteur daarvan Dr. Benjamins. Leerplicht bestaat sedert lang en niet alleen op de landsscholen wordt in het Nederlandsch onderwijs gegeven, maar sedert eenigen tijd ook op alle bijzondere scholen. Toch wordt door de negers en ook door de kleurlingen met de taal soms nog wel wat gehaspeld; Zij spreken gebroken of „krom“, zooals men het noemt. Taal is dan ook de concurrerende Volkstaal, het neger-englisch, dat door de kinderen zoo gemakkelijk te leeren is. Die taal is een mengelmoois van allerlei oorsprong: de woorden meestal met afrikaanschen uitgang.

Terugkomende op het „krom“ spreken wijst spr. er op, hoe sommige woorden, die wij voor vreemd houden, dikwijls oud-nederlandsche woorden zijn, of wel woorden, die in vroeger tijd in Nederland het burgerrecht hadden verkregen, die hij in documenten van vroeger dagen heeft teruggevonden; zoo b.v. *nieuw-komer* voor iemand, die pas is aangekomen, *vermieseld* voor klein of nietig enz.

Spreker wijst, wat de taal betreft, nog op een ander bezwaar voor de toekomst, n.l. de bij massa's aangevoerde Engelsch-Indische koelies. Vooral om hen er toe te krijgen van hun recht op vrijen terugvoer naar Britsch-Indië af te zien, heeft men voor hen scholen opgericht, waar in de Hindoesche taal onderwijs wordt gegeven.

Wat er wel toe heeft bijgedragen om aan het neger-englisch zulk een invloed te doen krijgen is, dat in vroeger tijd de slaveneigenaars nimmer in onze eigen taal wilden aangesproken worden; zij beschouwden dit als gebrek aan eerbied. Hieraan heeft 't neger-englisch zijn behoud te danken, maar de tijden zijn veranderd en het Nederlandsch zal zijn plaats in Suriname niet alleen behouden, maar ook voor de nog minder beschaafde bevolking vermoedelijk de hoofdtal worden.

Spreker was nu aan het eind gekomen van zijne voordracht, doch het bespreken der taalquestie bracht

hem eene tijding in de gedachte, die hem had getroffen. De gele koorts, die plaag van West-Indië, heeft zich weer in Suriname vertoond en een harer eerste slachtoffers was een onderwijzer, nog kort te voren voor het eerst na vele jaren uit ons land gekomen. Algemeen was de deelneming, en bij de begrafenis was een groot deel van de schooljeugd van Paramaribo bij elkander.

De wijze, waarop bij het graf werd gesproken, kon, volgens spr., weder doen gevoelen, hoe veel aanleiding er in Nederland toe bestaat om het wel en wee van de Surinaamsche bevolking ter harte te nemen. Spr. hoopte, dat zijne hoorders dit laatste denkbeeld zouden willen medenemen en sprak den wensch uit, dat de ziekte spoedig in Suriname zou zijn overwonnen.

Na een herhaald applaus van de toehoorders, beoogde de Voorzitter der 4de Commissie den heer Van Panhuys den dank der Vereeniging voor de wijze, waarop hij in zijne voordrachten van het land, dat hij zoo goed kende veel wetenswaardigs heeft verteld. Hij heeft daardoor medegewerkt om het doel te doen bereiken, dat „Oost en West“ door het instellen der 4de Commissie tracht te bereiken d. i. populaire kennis omtrent onze Koloniën te verspreiden. Dubbel nuttig kon dit hier geacht worden, nu de jongelieden onzer middelbare scholen zoo trouw de lezingen hebben bijgewoond. Voor hen toch zal het in de toekomst plicht worden, om het goede werk der ontwikkeling, dat begonnen is, met kennis van zaken voort te zetten en te voltooien.

RECLAMES.

ASCO KOUSJES
ASCO KOUSJES
ASCO KOUSJES
30 cts.

Telefoon 930. A. SERPHOS & Co.

Leveranciers aan Rijks- en Gemeente-Instellingen.

Uitsluitend verkrijgbaar

69, DENNENWEG 69,
DEN HAAG.

KINA-BITTER

zeer smakelijk en eetlust opwekkend, in flescons à f 0.30 en f 0.50

Uitsluitend verkrijgbaar bij

A. S. BLEEKRODE, Prins Hendrikstraat 97.

INGEZONDEN.

Koelieloon en Koelie-arbeid.

III

Laten wij eens den inl. sawaharbeider in zijn oer-oud gewoon doen, niet veranderd nog door de gewoonten der beschaafde „uitlanders“, gaan beschouwen.

Dat dan de lezers mij volgen naar eene dessa, gelegen in de buurt van Fort de Kock, in de Padangsche Bovenlanden.

Buiten den Controleur zijn daar noch Europeesche, noch Oostersche vreemdelingen.

Het is sawahtijd.

Als de hanen in den vroegen morgen voor den derden maal gekraaid hebben (± 5 uur), zien wij bedrijvigheid in het lange donkere kam. Dan staan de vrouwen op, om den drank van gedroogde koffiebladen (1), die bij wijze van thee worden gebruikt, klaar te zetten, en wordt de damarhars, (in een ontbaste bamboepijp samen geperst), aangestoken.

De walmende harsvlam verlicht grillig de duistere ruimte. In de nabijheid van het licht staat een groote bamboekoker, het open bovenende door een prop van idjoek (2) afgesloten, die als filter dienen moet.

In dien koker heeft de vrouw des huizes den heeten morgendrank gegoten.

Het servies wordt verder compleeteerd door enkele kleine Europeesche aarden kommetjes en klapperdopjes, die ongeveer den vorm van een diep champagne glas hebben.

Op een groot bord ligt een zwarte koek van suiker-rietsap.

Terwijl de vrouw het koffiebladeren-aftreksel inschenkt, voegt haar man zich bij haar.

De kinderen, inmiddels thuis gekomen van de Soeran (3), waar zij na de leesles in de Koran den nacht doorgebracht hebben, zetten zich rondom de harstoorts neer.

Veel wordt er onder het eten niet gesproken.

Dan begint het dagwerk. En mannen én kinderen gaan naar de sawahs; de jongeren drijven de koeien, karbouwen en geiten, de ouderen leiden hun ploeg-ossen.

Terwijl de jongeren hun vee laten grazen, bearbeiten de mannen het rijstveld.

Wanneer het „Oog van den dag“ zoo ver van den horizon verwijderd is, als een krachtige lansworp (± 8 uur (4), komt de vrouw met haar jongste kind op den rug en een mand met het ontbijt op het hoofd, in den rug en rechterhand een bamboekoker met het warme aftreksel van koffiebladeren en achter haar de andere kinderen, op de sawah.

Het ontbijt bestaat uit gekookte ketanrijst (5) met geraspte klapper, gebakken pisang en javaansche suiker.

Na dit eenvoudig maal, evenals het eerste zeer kort duren, hervatten de mannen hun arbeid en bewerkt de vrouw het bed, waarop het padizaad zal worden gezaaid.

Zoowat om half elf keert de vrouw met hare jongere kinderen huiswaarts, om het middageten klaar te maken.

„Als de schaduwen beginnen te ronden“ (12 uur) dan keeren ook de mannen terug van het veld, om in den kring hunner familie hun maal te nuttigen.

Dit bestaat in den regel uit gekookte rijst met een soort gekruide sajoe of kerrie van groenteblederen, door

(1) Koffieboonen moeten aan het Gouvernement tegen een bepaalden, zeer geringen prijs verkocht worden.
(2) Idjoek = bastachtige stof tusschen de bladscheeden en den stam van de arenpalm.
(3) Soeran = school, waar de inlanders 's avonds de koran leeren lezen.
(4) De dassabewoners bepalen den tijd van den dag naar den stand van de zon.
(5) Ketanrijst = rijst, die veel kleefstof bevat.

de huisvrouw onder het naar huis gaan aan den kant eener beek geplukt en eieren of visschen en vaak ook kippen (1). Toespijs vormt de sambal van finge-malen spaansche peper met wat zout. Het dessert bestaat uit de traditioneele koek van suikerrietsap.

Tot ongeveer vier uur 's namiddags verrichten de mannen hun bezigheden binnenshuis. Dan gaan zij weer naar de sawahs, om naar de bevoeiing te kijken en drijven het vee terug naar de stallen.

Na het avondmaal tusschen 6-7 uur, stampen de vrouwen de rijst voor den volgenden morgen en zetten de mannen hun huiselijk werk voort, om zich daarna in Morpheusarmen te werpen.

Zoo leven en werken, tijdens den sawahtijd op Sumatra en zoo ook Java of elders, de inlandsche landbouwers.

Zoo moet de levenswijze zijn, zoo moet, buitenshuis gewerkt worden, willen zij hun gezondheid behouden.

Die wijze van leven en arbeiden wordt hun door de natuur opgelegd. Overtreedt men hare wetten met geweld, dan ondervindt men er spoedig de nadeelige gevolgen van. In een warm klimaat ondergaan ziel en lichaam gemakkelijk den invloed van het ondoelmatig werken.

Koelies, die 3 jaren in een onderneming goed hebben gewerkt, zijn physisch en moreel „op“.

Laten wij gaan onderzoeken, waaraan genoemde zes uur arbeid in den voormiddag van den inl. landbouwer moet worden toegeschreven.

Vraagt hij hem, waarom hij zoo arbeid, dan geeft hij u ten antwoord, dat tusschen 12 en 4 uur niet buitenshuis mag worden gewerkt, want dat het de tijd is van uitgaan der Sétan en Iblis (satans en duivels). De eenvoudige man heeft gelijk. Satans en duivels, in den vorm van gloeiende zonnestralen, schieten neer en verlammen zenuwen en spieren, bemoeilijken denken en werken.

Omtrent het Javaasche klimaat schreef Prof. Veth in zijn meergenoemd werk:

„Belangrijker, ofschoon ook binnen enge grenzen beperkt, zijn de verschillen tusschen de hoogste en laagste temperatuur op denzelfden dag. De hoogste neemt men waar des namiddags te 3 uur of halfvier, de laagste des morgens omstreeks 6 ure of halfveer.“

Men ziet, dat de wijze van arbeiden van den inl. landbouwer zeer goed te verklaren is. Ze is naar de temperatuur op de verschillende uren van dag geregeld.

Euwen en euwen hebben de landbouwende inlanders zoo geleefd. De oogst kwam op zijn tijd binnen en de menschen waren gelukkig en tevreden.

Euwen en euwen zouden zij nog zoo geleefd hebben, als ook niet tot hier de beschaving door-drong, de beschaving met haar Westersch begrip van tijd, dat zich laat uitdrukken in de woorden:

„Time is money.“

Voor de inlanders was dit begrip vreemd. Men vertaalde de spreuk met:

„Waktoe itoe oeng.“

Zelfs de taal leende zich niet tot het uitdrukken van deze gedachte, zoo vreemd was zij het volk. Wij Europeanen en Nederlanders wijzen den Inlander op het schoone devies:

„Je maintiendrai“.

De Regeering heeft een staf van geleerden, die voorschriften voor de arbeidsverdeling harer ambtenaren naar de eischen der wetenschap moeten maken.

Onder de vele bepalingen vinden wij er eene, die zegt, dat de Gouvernementskantoren, waarop de wijze, regeerende Heeren werken, van 3 tot 1 of van 9 tot 2 uur geopend moeten zijn.

Dezelfde wijze geleerden zijn echter over de wetenschap heengestapt, toen zij voor de Inlanders moesten oordeelen en droegen tijdens dien arbeid een bril, waarop het devies:

„tijd is geld“.

gefluoriseerd was.

Verskillende bepalingen zijn door hen gemaakt:

Heerendiensten . . . . . 12 uren

Cultuurdiensten . . . . . 12 „

Arbeid v/d Gouvernementskoelies . 12 „

„ „ contractkoelies 12 „ etc.

En verder, al neuriende het bekende Amsterdamsche straatdeuntje:

„Ach, wij hebben het zoo noodig“

(maar de inlanders niet), gingen zij den loonstandaard der koelies vaststellen.

De slechte gevolgen dezer autophylantropische politiek blijven voor de Inlanders niet uit.

Moreel, physisch en economisch zijn zij achteruitgegaan. Het gemis aan vooruitzicht om door den arbeid een betere toekomst te hebben, drukt hen moreel neer; het ondoelmatig afslouven van het lichaam voor diensten, waarvan ze geen, althans zeer weinig nut hebben, doet een gedegeneerd nageslacht ontstaan.

Zoo hebben wij het tegenwoordige, inlandsche volk van Ned.-Indië gekregen, dat op ons, overheerschers, met ons schoone devies:

„Je maintiendrai“

den indruk maakt van een lui, niet spaarzaam en dobelziek volk; op dezelfde overheerschers, tot wie ieder beeld van marmor of metaal en elk schilderij, ja zelfs het geluid van een vallenden waterdruppel spreken kan, maar wier gevoelsnaren ongevoelig zijn, om door de stille ellende der Javanen te worden aangeroerd.

Zwijgend wacht de inlander op de verzevenlijking van het „Je maintiendrai“; maar zij komt niet, althans zeer langzaam.

Het lange wachten doet de hoop vervliegen. Zijn kampong wordt hem te klein en benauwd. Het melancholische gezang der rijststampende meisjes in het zilveren maanlicht bekoort hem niet. Het ruischende water in het beekje naast zijn woning zingt nu een eeuwig lied van droefenis en verlatenheid. Het morgenkraaien der hanen wekt hem niet meer gelukkig tot het beginnen van zijn nieuwen dag.

Als een hallucinatie klinkt in zijn oor:

„Ga naar een ander oord, daarjzult gij gelukkiger worden“.

En hij verlaat zijn kampong, breekt de euwen-oude familieband, om niet meer terug te komen.

De jongelieden van Sumatra's Westkust trekken naar de Oostkust en Malakka; de Javanen naar de hoofdplaatsen, om van hier verder en verder te gaan van de plaats, „waar eens zijn bloed is gestort“, zoo als de Javanen hun geboorteplaats noemen.

De barbaarsche verhalen der mishandelingen van de contract-koelies, schrikken de Javanen niet af, om zich als zoodanig te verbinden. En de optimisten onder hen wijzen naar het devies, met gouden letters in het Nederlandsche wapen gegrift, wanneer anderen hun afraden om het onbegrijpelijke contract te onder-teekenen.

Zoo ontstonden de Kampongs-Djawa te Singapore en Penang, zoo werden de Javanen contract-koelies op Java en in de buitenbezittingen, zoo werden zij emigranten voor Australië en West-Indië, om daar hongerloon te verdienen en zoo kwamen de kolonies der Maleiers van Menangkabouw op het schiereiland Malakka tot stand.

(1) Vleesch is alleen bij feestelijke gelegenheden genuttigd.

ADVERTENTIËN.

CATO SWIJSER,

Leerars M. O. handteekenen en perspectief,
ANNA PAULOWNAPLEIN 15
geeft les in teekenen en schilderen
beveelt zich ook aan voor portretschilderen
en vergrootingen naar photographieën.
Informaties bij OOST EN WEST.

Scheveningen.

In de nabijheid van de Boschjes te
huur gemeubileerde Suite, Serre en
twee Kabinetten **zonder pensioen**,
geschikt voor Indische familie. Brieven
franco onder no. 506 M. VAN DER
BEEK's Boekhandel, Prins Hendrik-
straat 84, Den Haag.

REPATRIËRENDE FAMILIES.
zich h. t. l. vestigende voor opvoeding & onder-
wijs hunner gezinnen, informeren omtrent
Kampen als woonplaats. Geen Gem. Bel.
Rijks Pers. Bel. en Ope. laag. Lager-, middel-
en Hooger Onderwijs van af f 12.— tot f 50.
per jaar. Gelegenheid voor studie rustig. Keuze
van woningen. Kook- en Lichtgas 5 à 6 cent.
Waterleiding uit de heide bijzonder zuiver en
goedkoop. Verbindingen per Boot en Spoor
gemakkelijk. Ligging gezond en fraai. Onderling
verkeer aangenaam. Goede pensioens voor
jongelieden.
Inlichtingen geeft kosteloos de Vereeniging
tot bev. v/h Vreemdelingenverkeer.

BOEKHOUDEN.

Opleiding voor examens en praktijk
door **G. L. REINDERHOFF**,
Obrechtstraat 3. Den Haag.

Leeraar M. O. Boekhouden, Assistent v/h Nederl.
Inst. van Accountants, Gedipl. en pract. Boekhouder.

Leeraar M. O.

SCHOONSCHRIJVEN.

Verbetering van slecht, moeilijk schrift in
fraai, vlug loopend, volgens praktische, vlugge
methode. Aanbevolen in het belang van studeer-
enden, handelsbedienden, ambtenaren en allen,
die werkzaam zijn in of solliciteeren naar
administratieve betrekkingen.

Opleiding voor Examen M. O.
Buiten Den Haag les per correspondentie.
Billijke voorwaarden.

DE LEEUW'S

Anijssuiker en Slemppoeder,

zijn de beste en voordeligste.

EENIG ADRES:

Mej. E. DE LEEUW,

Prinsestraat 42, Den Haag.

Ondergeteekende heeft de eer
beleefd te verwijzen naar zijne
circulaire, verzonden met
HET KOLONIAAL WEEKBLAD
van 3 Januari j.l.
en houdt zich voor bestellingen aan-
bevolen.

J. J. KROPHOLLER,

Badhuisstraat 54

SCHEVENINGEN.

Mijne goederen worden in Den Haag franco
thuis bezorgd, waartoe tweemaal daags ge-
legenheid bestaat.

ISERIEF & Co.

VEENESTRAAT 16/18,

den Haag.

Magazijn van Garen en Band.

DAMES HANDWERKEN.

Natuur Wollen Ondergoederen

VAN

Jansen en Tilanus.

FRIEZENVEEN.

Wol-Regime.

Depôt van het **Echte**

Prof. Dr. G. Jaeger's

NORMAAL-

ONDERGOED,

voor Heeren, Dames en

Kinderen,

in Winter- en Zomer-

qualiteit.

tot de laagste prijzen.

A. VAHLE & Co.,

den Haag, HOOGSTR. 14

Telefoon 1218.

Rotterdam, Hoogstr. 340.

Lijders aan Nict en

Rheumatiek ten zeerste

aanbevolen.

Bovengenoemde Firma hebben
wij voor 's-Gravenhage den **Alleen-**
verkoop opgedragen.

WILH. BENDER Söhne,

Stuttgart.

Eenige geconcessioneerde Fabrikan-
ten der **Echte** Prof. Dr. G. JAEGER's
Normaal-Ondergoederen.

PORT-, SHERRY,
MADEIRA en
fijne TAFEL-
WIJNEN

ZIJN
alom
bekend.

HEERENGRACHT 3-52,
Den Haag.

Succursales: UTRECHT, LEIDEN.

„De wijnen van dit huis zijn verkrijg-
baar bij den heer „B. DE BAS” te
Batavia, Hoofdagent voor West-Java.”

Correspondentie te adresseeren aan:
Maison Antonio Aguilar.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

Stoom-Meubelfabriek

Magazijnen ter Meubeleering.

Meubelen,

Tapijten, Gordijnstoffen etc

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

Rotterdam.

Utrecht.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

Kayserzinn
(niet te verwarren
met Kayserzinn).

Artistiek

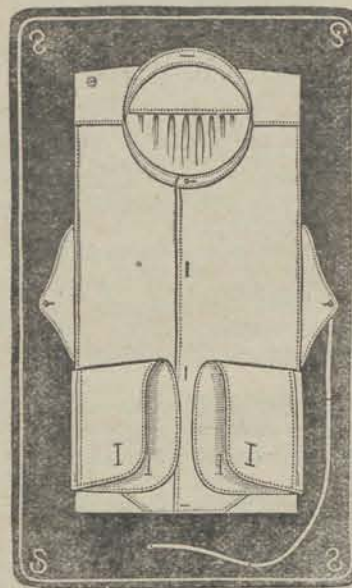
Orivit

Tin.

Osiris

's-Gravenhage, Hoogstraat 15.

SACHS & Co's.

ROKHEMDEN

passen onberispelijk.

JAC. MOULIJN,

Opticien, Instrumentmaker,

2e Wagenstraat 95, Den Haag,

TELEFOON 704.

BRILLEN en PINCE-NEZ.

Voorschrift van Heeren Doctoren.

Artikelen voor Ziekverpleging, Verbandstoffen,

Breukbanden, Suspensoirs enz.

Aanleg en onderhoud van

TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN.

W. Chr. B. TERSTROET,

Sigaren- en Sigarettenmagazijn,

Pr. Hendrikstraat hoek Tasmanstraat 129,

DEN HAAG.

Levert de beste Sigaren in alle

prijzen in kistjes van 25 en 50

stuks. Assortimentkisten enz.

EXPORT naar OOST- en WEST-INDIË

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels

(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING

(Emballage)

van alle soorten van goederen ter ver-
zending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.

Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

Miele & Co.

Veenestraat 50

DEN HAAG.

Fabriek en Magazijnen

van duurzaam Verzilverde

ARTIKELN

VOOR

Luxe en Huishoudelijk gebruik.

C. J. v. d. MEER,

Waldeck-Pyramontkade 11, 11a, 13,

DEN HAAG.

HANDEL

in Wijnen, Binnen- en Buiten-
landsche Bieren, Minerale en
Medicinale Bronwateren en
Gedistilleerd.

SPECIALITEIT

in Bordeaux-, Bourgogne-,
Port-, Rijn- en Moezelwijnen.
Champagne en Cognac.

Bij de Haagsche Uitgevers Mpij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”

is verschenen:

**Regelen ter bevordering
van de Gezondheid bij het
heerschen van Influenza en
Malaria,** door Dr. NORBERT GRABOWSKY.

Verkrijgbaar bij alle Boekhandelaren.

Prijs 25 ct.

Prijs 25 ct.

J. A. DE GRUIJTER,

Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstr.

DEN HAAG.

Groote Sorteering

VULKACHELS, CALORIFÈRES

EN

Majolica-

TEGELKACHELPLATEN

Fabriek en Magazijnen „DE NIJVERHEID”

BREDA.

Behangerij, Meubelfabriek,

Stoffeerderij,

Bedden- en Matrassenfabriek.

Mart. Lefel-Oomen,

Hofleverancier.

Concurreerendst adres voor complete meubeleering.

Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.

Geïllustreerde prijscatalogus Gratis en franco.

ZALEN TE HUUR

VOOR

VERGADERINGEN

DEN HAAG,

Heerengracht 4.

IN ROBES

Fransche Coupe.

Maison L. Carrière „Seatio”.

SPECIALITEIT IN INDISCHE KLEEDINGEN.

Reform kleding

naar keuze.

Attesten ter inzage. **113, Van Swietenstraat 113. Den Haag.**

F. H. BOTHE,

21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKE PRIJZEN.

Corsmit Brossois & Co.

WAGENSTRAAT 18. 's-GRAVENHAGE.

Telefoon No. 582. Intercommunaal.

OPRUIMING van 12-25 Januari

van Tapijten, Gordijnen, Linoleums en Vloerzeilen.

Linoleum van 180 c m breed voor f 1.60 per meter en vloerzeil van 180 c m breed voor f 1.— per Meter.

Hoogachtend,

Grit, of gemalen gebroken Zeeschelpen

Dit nuttig en onmisbaar artikel voor elken Kippenhouder wordt tegen billijken prijs
geleverd. Monsters en prijsopgaaf wordt gratis toegezonden.

VAN DER DEURE'S OCHTENDVOEDER

is een goedkoop en krachtig voer voor uwe kippen; vlugge rui en vroeg eieren van
de jonge kippen. Prijs per 10 kilo f 1.50, 25 kilo f 3.50, 50 kilo f 6.50, franco naaste
boot of spoorwegstation. Proefzakjes van 5 kilo f 0.95, fr. thuis.

Soliede depôthouders gevraagd.

Puik, zuivere, Zoetemelksche Edammer Graskaas,

(geen fabriekskaaas), maar echte boerenkaas. 1 st. f 1.50; 2 st. f 2.90, na ontv. v. postw.

J. v. d. DEURE, ENKHUIZEN (N.-H.)

P. M. Tamson

Nieuwstraat 17

's-Gravenhage.

Voorhanden alle soorten

weegwerktuigen.

Reparatiën Accuraat en Billijk.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Gedempte Raamstraat 11-12,

'S-GRAVENHAGE.

Hofleveranciers.

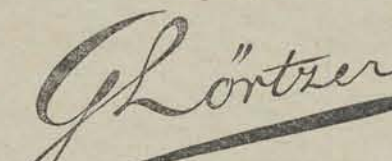
Nederlandsche Fabriek van Borduur-
en Passementwerken, Galonweverij
à Jacquard, Photographiën en Teeke-
ningen van Vaandels, Maconieke
Artikelen enz. worden franco ter in-
zage gezonden.

Zilveren Medaille Wereldtentoonstelling

PARIJS 1900.

OVERHEMDEN

naar maat.

Chemisier,

24—26 Hoogstraat, Den Haag.

Indische Uitrustingen.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,

EINDHOVEN.

FABRIEK van

LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, bor-
duren en festoneeren.

SPOEDIGE AFLEVERING.

PRIJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van

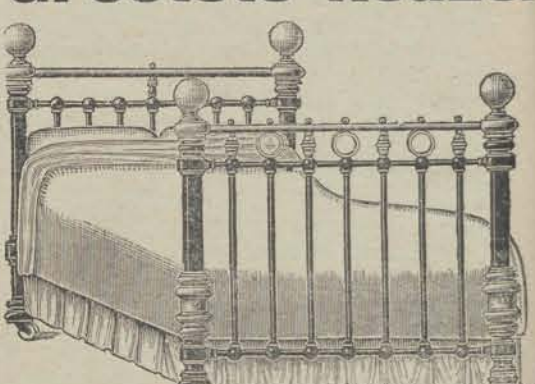
STALEN en MODELLEN,

worden op aanvraag franco toegezonden.

AGENTESSEN GEVRAAGD

met relatien onder den gegoeden stand.

Grootste Keuze.

Franco levering door het geheele Rijk.

Th. A. A. SIMONIS,

Groenmarkt 34,

over de PRINSESTRAAT

DEN HAAG.

Tapijt- en Beddenmagazijn,

PRINS HENDRIKSTRAAT

hoek van Diemenstraat,

143,

DEN HAAG.

Behanger,

Stoffeerder,

bekend **BEDDENMAKER**

Décorateur.

W. REUVERS,

73 Wagenstraat 73,

HAAGSCHE HOPJES

met goud bekroond

voorzien van bovenstaand handelsmerk

verkrijgbaar bij

W. REUVERS,

Wagenstraat 73,

CONFISEUR, Den Haag.

N.B. Voor de tropen verpakt in
hermetisch gesloten bussen.

Eén dezer koloniën heb ik bij toeval bezocht. Hoe stond ik verwonderd, toen ik daar niets anders dan zuiver Menangkabouwisch hoorde spreken. Deze kolonisten zijn een heel ander volk, dan hun landgenooten ter Westkust. Het is een volk met energie en eigen initiatief. Zij zijn er welvarender en gelukkiger, dan aan den voet van het Barisangebergte.

(Wordt vervolgd.)

Over de Inlandsche Nijverheid in Oost-Indië.

Na veeljarig verblijf in de tropen repatriërende, bespeurt men tot zijn genoegen eenigen vooruitgang in de beweging ten gunste van Indië.

„Moederland en Koloniën.” — „Oost en West.” Ook in de Tweede Kamer wordt meer en meer aangedrongen op het besturen van Indië ten bate van Indië, ten bate der blijvende bevolking vooral. En het Ministerie is niet achtergebleven, heeft o. a. beloofd: een onderzoek naar den achteruitgang der welvaart onder Inlanders en Indo's en maatregelen tot opheffing der Inlandsche Nijverheid uit haar diep verval.

In de October-aflevering van den Indischen Gids komt een belangrijk artikel voor, waarin de heer G. P. Rouffaer de noodzakelijkheid aantoont van een technisch-artistiek onderzoek in Ned.-Indië. Na te hebben gewezen op de toenemende levendigheid op meer dan één terrein van Indische studie, zegt hij:

„Toch is er een terrein van veelbelovend onderzoek, waarvan de allermeesten zich niet eens flauw bewust zijn, laat staan, dat er reeds arbeiders voor wezen zouden. Het is het ruime gebied der *Indonesische sierkunst*, der echt-inheemsche *volkskunst* dus, even door enkelen aangeroerd, maar geheel onontgonnen, ja wildvreemd. Het is vooral ook het gebied der *nu nog levende kunst*, in scherpe tegenstelling tot alle archaologisch onderzoek. Terzijde moet hier dus blijven alles, wat weleer geweest is, maar verdween.”

„Naast de Hindoekunst, die verdween en ondanks den Islam, die steeds meer veld won, veel afbrekend, maar weinig stichtend, heeft de *Indonesische volkskunst* — werkelijk kunst van den man en de vrouw uit het volk, — haar taale, inheemsche leven weten voort te zetten, zeker ook machtig beschermd door haar vereenzaming op afzonderlijke eilanden.”

Hoe komt het, zoo vraagt de heer Rouffaer, dat dit terrein nog zoo goed als geheel braak ligt?

„Het schijnbaar eenvoudig lijkt het antwoord, dat er weinig of geen kunst in ons Indië te vinden is, buiten de Hindoekunst op Java dan. In zoo'n zeggen, hoe nuchter ontkenkend, ligt een bittere waarheid. Inderdaad, de Indische volkskunst bestaat niet. . . . omdat de allermeesten van ons ze niet zien.”

„Allelei dingen hebben daaraan schuld. We behoeven nog niet ver terug te gaan, en dertig jaar maar, om te weten, hoe toenmaals in ons land de algemeene belangstelling beneden peil stond voor kunst.” „En waar dit onmiddellijk sloeg op onze eigen kunst van weleer, veronachtzaamd en verwaarloosd, heeft men niet te vragen, hoeveel natuurlijk kunstgevoel de Hollanders destijds medenamden naar de Oost en hoeveel van dat minimum terecht kwam na een tiental jaren verblijfs. En dan die inlanders, . . . stel je voor!”

„Waar zóó werd voorgegaan, is het meer dan begrijpelijk, dat de jonge ambtenaren van B. B., — de telkens frische krachten, die den jongsten geest des tijds daadwerkelijk overbrengen in ons overzees beheer, — diezelfde onaandoenlijkheid toonden in hun aanrakingen met de inlandsche bevolking. Hier te lande had geen museum hun getoond, dat er Indische volkskunst bestond, hun leerboeken hadden er niet van gerept, hun eigen aard en neiging was meer uit den nuchteren, en zoo moest het wel zijn, dat zij blind bleven.”

Het was de Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, die ongeveer 17 jaar geleden, het eerst aandrong op het verzamelen van gegevens betreffende die nijverheid. Zij wendde zich tot het Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, doch dit verwees haar naar de Ned. Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw. De ziel dezer maatschappij, tevens redacteur van haar tijdschrift, was de heer P. H. van der Kemp, thans Voorzitter van „Moederland en Koloniën”, destijds secretaris van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid. Voor het onderzoek werd de hulp der gewestelijke bestuurschouffoeren ingeroepen. Gelijk de heer Rouffaer opmerkt, waren de resultaten zeer teleurstellend door het bijna algemeene gebrek aan belangstelling van de zijde der bestuursambtenaren.

Eenig jaren later (de heer Van der Kemp was intusschen Directeur van O. E. en N. geworden) werd op een nieuw onderzoek aangedrongen; met uitzondering van de verdienstelijke rapporten der controleurs *De Does* en *Kiliaan* bleven de resultaten even mager. Ik herinner mij nog zeer goed, hoe indertijd zeer vele bestuursambtenaren den draak staken met het onderzoek, beschouwende zij het als een stokpaardje van den heer Van der Kemp, waarmede zij zich niet ernstig konden bezighouden.

Nu is het waar, dat de meeste bestuursambtenaren (op Java althans; in de buitenbezittingen is dit misschien anders?) de gelegenheid missen, zich te wijden aan een *ernstige, gezette studie* van de een of andere zaak. In tijden, dat er weinig pressant dienstwerk is, mogen zij in het een of ander kunnen *liefhebben*, voor een gezette studie moet men meester zijn van zijn tijd en dit zijn de bestuursambtenaren op Java in den regel niet; dikwijls komen, op het onverwachtst opdrachten, die hen weken achtereen bezighouden en aan reeds aangevangen arbeid onttrekken.

Overbekend is het gezegde, dat ieder Hoofd van Algemeen Bestuur twee departementen tot zijn ressort rekent; één dezer twee is steeds het Departement van Binnenlandsch-Bestuur, of liever het *corps bestuursambtenaren*. Deze zijn de duivelstoeijagers, die alles moeten weten en kunnen, wat een ander niet weet, of niet kan, of niet wil. Een curieus staaltje hiervan was b. v. de opdracht, die slechts enkele jaren geleden, de ambtenaren B. B. van zeker gewest, op initiatief der militaire administratie ontvingen: om in kilogrammen op te geven de hoeveelheden tarwemeel, petroleum, erwten, witte en bruine bonen, enz. enz. enz., in hunne respectieve ressorten aanwezig.

Het komt niet bij mij op, deze circulaire gelijk te stellen met de opdracht, indertijd van den heer Van der Kemp uitgegaan, om een onderzoek in te stellen naar den toestand der inlandsche nijverheid. Gelijk ik toevallig bij machte ben te bewijzen, behoorde ik niet tot degenen, die het slechtst aan die opdracht voldeden. Ik had plenty tijd en stelde belang in de zaak; deze factoren waren echter niet overal aanwezig en hiertoe had de heer Van der Kemp rekening moeten houden.

„Er moet een reden zijn,” zegt de heer Rouffaer, „waarom tot nog toe de studie der ornamentiek zoo geheel viel buiten den gezichtskring der Indologen; waarom zelfs het besef nog niet aanwezig is, dat er belangrijke dingen te ontdekken vallen binnen onze eigen Oost in de richting der kunst.”

Die reden is eene tweeledige, uitvloeisel zoowel van nature, als van opleiding. Alleen hij, die aan *artistieke begaafdheid*, — het intuïtieve zien der dingen in haar schoonheid, het aangeborene, wat er is of niet is, — paart eene groote mate van *technische kennis*, ervaring door zelf-het-doen verkregen, zal in staat wezen door te dringen in het leven van onze Indische kunst en nijverheid.”

„Noch de nuchtere onderzoekers, die het schoone niet zien, noch de wel-ontvankelijken, wien het echter hapert aan degelijke technische kennis, kunnen de ontsluiters zijn van dezen verborgen rijkdom.”

„En toch wordt het tijd, dat er in die richting een ernstig onderzoek worde ingesteld. Er zijn te groote belangen meê gemoeid, en koloniale en nationale; praktische zoowel als wetenschappelijke. De praktische gaan voorop, als van meer ingrijpende beteekenis dan men wellicht vermoed had. Niet alleen de landbouw, maar onmiddellijk daarna de nijverheid, heeft recht op de meest ernstige zorg der Regeering, vooral in een Indisch land, waar de groot-industrie met haar onvermijdelijke menschen-slavernij nog niet bestaat, doch het bedrijf, in den goeden ouden zin, handbedrijf is gebleven, waar ieder werkman in zijn eigen arbeid iets kan neerleggen van zijn persoonlijke bijzondere bekwaamheid.”

Dan wijst schrijver op „schitterende en fijngevoelde volgorde, voor de verschillende onderdelen der nijverheid in Indië aangegeven in eene circulaire van 1890, bevattende een opdracht aan de residenten, om rapport uit te brengen betreffende den economischen toestand in hunne gewesten.

Die volgorde was deze:

- Europeesche nijverheid;
- Nijverheid van vreemde Oosterlingen;
- Inlandsche nijverheid.

„Toch nog Asschepeester in 1890! Maar ze was er dan toch. En zoals wel eens meer de laatste de eersten zullen zijn, komt allengs, bij een meer ethische opvatting van Koloniale politiek, het bewustzijn boven, dat *rechts de inlandsche nijverheid voórgaat in belang*.”

„Doch één groot gevaar bestaat er voor die nijverheid: dat zij haar eigen karakter verliest, of al wegwijnende, of zich onvormende in Europeeschen geest. In het eerste geval dus den strijd opgevend tegen Europa als machtiger concurrent; of in het tweede zichzelf reddende in schijn, maar feitelijk evengoed te loor gaande. Terwijl ieder verstandig en welmeeneend mensch, juist moet wenschen, dat zij zich *ontwikkele in eigen richting*, omdat zij een eigen, Indisch schoon heeft, dat volop waard is te leven; omdat zij gedragen wordt door groote aangeboren vaardigheid der inlanders, dus een *gezonde kiem tot technische ontwikkeling* in zichzelf bezit; en omdat de eerste stap tot natuurlijke volksoontwikkeling in een zoo overheerschend landbouwend gebied als onze Oost moet zijn de bevordering der *huistijl*, waarbij de landbouw landman blijft en het gezin toch in eigen kring een bezigheid vindt tot oefening van bekwaamheid en smaak.

Om dit laatste mogelijk te maken, zijn twee dingen dringend noodig: aan ons eigen, Nederlandsche publiek de oogen te openen voor het merkwaardige schoon, dat verspreid in ons Indië leeft, en waardoor wij, afstappend van het valsche standpunt onzer ingebeelde Westersche voortreffelijkheid, integendeel met *erbied* gaan waarnemen, wat er meerderwaardig is in onze Oost; en in Indië: ernstige technische studie te maken van het tot heden toe verwaarloosde gebied der nijverheid en sierkunst.”

„Laat het zijn, dat de verspreidheid van ons eilandrijk zulk degelijk kennen van het inlandsche technisch en artistiek kunnen verzwart. Dit is inderdaad zoo. — Maar dat moest dan te meer reden zijn, om zoo'n belangrijk onderwerp niet over te laten aan de mogelijkheid, dat een of ander besturend ambtenaar, — geenszins opgeleid tot waarnemen in dezen — er toevallig eene belangstelling voor koestert, en er wel wat over mee wil deelen. — Het onderzoek moet wezen een *onderzoek ad hoc*, toevertrouwd aan een speciale kracht, die de praktijk bezit om het technische waar te nemen en het schoone verstaat en herkent, om het met vreugd aan het licht te brengen en als kostbaren schat bij de inlanders te vinden.”

De bestuursambtenaren, zegt de heer Rouffaer, kunnen uitnemende diensten bewijzen als eerste onderzoekers ter plaatse, als *éclaircisseurs*, mits hun maar de leidraad in handen worde gegeven, mits zij maar geleid worden door een *deskundige*.

„Gebeurt dat niet, dan zullen alle goede pogingen, alle eerlijk gemeende voornemens zijn blootgesteld aan de fatale slingeren van het „liefhebben” in den slechten zin van het woord. — Nu eens een probeersel hier, dan een onderzoekinkje daár, dan weer een vleugje naar ginds.”

Dan wijst schrijver er op, dat het door hem voorgestelde onderzoek ook de Ethnographie een belangrijke schrede vooruit zal brengen.

„Hoog tijd wordt het toch, dat onze wetenschappelijke volkenkunde van Ned. Indië zich verfrische door in zich op te nemen al wat onmiddellijke, plastische uiting is van het geestesleven der eilanders, daar immers de kennis van hun godsdienstige begrippen slechts een gedeelte pas omvat van wat er aan gedachten en onbewusten aandrag in hem omgaat. Te lang en te vaak heeft men ingeteend zich blind zitten turen op futiliteiten in hun bestaan, die wij binnen onze eigen beschaving terecht als nietswaardigheden zouden voelen en over het hoofd zien, doch die op zoo verre en vreemde eilanden het valsche stempel kregen van wetenschappelijke belangrijkheid.”

„Een heilzamen invloed kunnen vooral ook hebben openbare tentoonstellingen, zooals de Vereeniging „Oost en West” met toenemend succes er nu drie te 's Gravenhage gehouden heeft. Hier wordt de attentie gevraagd van het groote publiek, en langzaam de voorbereiding verkregen, voor het groote goede doel: dat „men” gaat zien, wat Indische kunst vermag en dat, door deze zich verbredende overtuiging gedragen, en hier en ook in Indië, — dat dan telkens toch weer in Europeesche begrippen van Nederland uit gevoed en verjongd wordt, — een weibewuste voorkeur zich vestigt voor *eigen karakter* in Indische kunst en nijverheidsvoorbrengrsels, met verzaking van den wansmaak, die bastaardproducten vraagt en in Indië reeds bij menigen tak van nijverheid de inlanders ten deele van de wijs bracht.”

„De vermeerdering van onze *wetenschap* op Indisch nijverheids- en kunstgebied zal directen invloed hebben op een betere leiding van het *inlandsch onderwijs*, door naar ontwikkeling te trachten van wat den inlander-zelfen aangeboren is. En als straks het ambachtsonderwijs, dat tegenwoordig alleen voor Europeanen nog maar ingericht is, ook voor inlanders wordt opengesteld, zal *dieselfde verdere kennis zelfs de onmisbare leidraad moeten wezen, om dit mogelijk en vruchtdragend te maken*.”

„Ja, de groote waarschijnlijkheid is er, dat ook op een onderdeel van ons eigen onderwijs die nadere kennis van het Oosten zuiverend in zal werken. Zoodra er meer bekend zal worden van de merkwaardige *strenge sierkunst*, die het vlakornament der Timoreezen, der Dajaks en der Papoa's beheerscht, van het op vaste basis construeeren, hunner nu eens rustig — sobere, dan weer rhythmisch weelderige sierfiguren, kan het tekenonderwijs aan onze academies van beeldende kunsten en kunstnijverheidsinstellingen, dat al meer onder den invloed raakt van wezenloze krummanie, — een tweede rocaillestijl, — zijn langen gezond drinken aan wat doodgewone inlanders, heelemaal — geen — artsen, deels zelfs (schrik niet!) wilden en koppensnellers, geheel uit vrijen aandrag, als resultaten van hun natuurlijke kunstschoon, schitterend ons voor oogen kunnen houden”.

Maar het *allerbeste* gevolg van de vermeerdering onzer kennis der Indische nijverheid en kunst, zal wezen: de *bevordering van de welvaart der Inlanders*. Om daartoe te geraken, moet in de eerste plaats de kop worden ingedrukt aan de noodlottige voorkeur der meeste Europeanen in Indië voor bastaardwerk, voor inlandschen arbeid valscheijk gefatsoeneerd naar onbegrepen westelijke begrippen. De Indische markt dient vóór alles gezuiverd van wansmaak.

„Reeds is er zekere kentering bij een deel van het beste Europeesch-Indische publiek; en wanneer straks in 1903 de voorgenomen Tentoonstelling van inlandsche kunstnijverheid te Batavia met oordeel en tact in elkaar zal worden gezet, moet die prachtige gelegenheid met vreugde worden aangegrepen, om in de hoofdplaats zelf, bij inwoners en bij bezoekers van elders den sterken indruk na te laten van *meerderwaardigheid der echt-Indische voortbrenging*.”

„Hier te lande moet het zoover komen, dat de nieuwe krachten, die achtereen volgens naar de Oost gaan, reeds van hier uit die overtuiging met zich meedragen, en aldus het in Indië allengs veldwinnende oordeel gedurig versterken. In deze richting heeft met name de Vereeniging „Oost en West” een belangrijke taak te vervullen; *zij kan hier kracht uitoefenen, omdat ze te juister plaats geconcentreerd is, in 's Gravenhage, het Indische mindelpunt van ons land*. Ook hier weer, als te Batavia, dat onderling samenkomen en dat uitzwermen naar alle kanten van de velen, die in onze Koloniën belang stellen”.

Heeft men aldus den smaak van het publiek in het goede spoor geleid, „dan moet de stoute stap gedaan en gebracht worden, zoowel op Batavia als hier te lande eene *markt te scheppen* voor al wat onze Oost moois en nuttigs weet te maken”.

„Dit is geen hersenschim. Indien men in 't vorig jaar bij de Parijsche Wereldtentoonstelling, alleen in het artikel *batiks* een ruime verkoop-collectie had gehad, zou die reeds griif van de hand zijn gegaan; er is herhaaldelijk navraag naar geweest, getroffen als de menschen waren door de heerlijke kains sogan uit de Vorstenlanden, echte, ongerepte Indische kunst. En bij de nu gehouden tentoonstelling van „Oost en West” moest men meer dan één vreemdeiling teleurstellen door de mededeeling, dat al het bjeengebrachte aan weefsels en batiks particulier eigendom was en dat er noch in den Haag, noch te Amsterdam een gelegenheid bestond, om Indisch werk te koopen”.

Toen ik mij, met het artikel van den heer Rouffaer naast mij, aan het schrijven zette, was het mijn bedoeling, er door een *kort* excerpt de aandacht op te vestigen; de schrijver heeft echter de dingen, die hij zeggen wilde, zóó goed gezegd, dat ik het jammer vond, er te veel van weg te laten en zoo ben ik er toe gekomen, uit zijn artikel geheele brokstukken over te schrijven.

Zouden velen het hebben gelezen? Ik twijfel er aan; een opstel van 25 bladzijden druks over de urgentie van een *technisch-artistiek onderzoek* in Ned.-Indië! De meesten zullen het overgeslagen hebben. Daarom hoop ik, geen vergeefsche werk te hebben verricht, door er zooveel uit over te nemen en er de belangstelling van den lezer voor in te roepen.

Het stuk werd geplaatst in de *October-aflevering* van den Indischen Gids. Van harte hoop ik, dat er nu *spoedig actie* op moge volgen, samenwerking van allen, die Indië liefhebben, belangstellen in de Indische nijverheid. *Dat er toch vooral niet te veel kostbare tijd verloren ga*. De urgentie van een onderzoek onder deskundige leiding is door den heer Rouffaer nu reeds duidelijk aangetoond; de heer *Loeber* deed het ongeveer gelijkzijdig; Regeering en Volksvertegenwoordiging zijn het eens, dat de inlandsche nijverheid uit haar verval opgeheven moet worden. *Dat nu de daden volgen!* Niet een „probeerseltje hier” of een „onderzoekinkje daár”, maar *krachtige actie, snel en op breede schaal*; anders komen we te laat. Het geldt hier niet, zich vervelende jonge dames aan wat bezigheid te helpen, doch een onrustbarende opdrogende bron van inkomsten voor miljoenen menschen weer rijkelijk te doen vloeien. Vooral thans, nu het en den kleinen en den grooten landbouw hoe langer hoe ellendiger gaat, behoort er omgezien te worden naar andere middelen van bestaan voor de steeds toenemende bevolking. Het Binnenlandsch Bestuur, hier ben ik haast zeker van, zal krachtig medewerken, wanneer het overtuigd wordt, dat het *iets ernstigs* geldt, dat het niet, voor de zooveelste maal, iets geldt, . . . „waar toch niets van komt”.

„Er komt toch niets van” . . . o, dat is de doodsteek, de domper voor het *feu sacré*. Zoo dikwijls reeds hebben de jongere ambtenaren B.B. die woorden moeten hooren van de ouderen, moeten aanhooren *met ergernis in het hart*, en . . . zoo *dikwijls werden die woorden bewaarheid*. Was het hun schuld, dat zij er ten slotte aan geloofden, dat die woorden hun sarrend in de ooren klonken, telkens wanneer hun iets opgedragen werd?

De ambtenaar B. B. is gewillig genoeg; vraag hem, hoeveel Kilogrammen witte en bruine bonen er in zijn ressort zijn, en hoeveel padi en djagoeng en kadjangmatten en goeni-zakken, en hij zal u cijfers noemen (hij moest trouwens eens probeeren, er *geene te noemen!*); maar eisch van hem geen *degelijke* arbeid, zonder hem tevens de overtuiging te schenken, dat die arbeid ook *vruchtdragend* zal wezen. Reeds zoo dikwijls sloofde hij zich voor niets uit. En toch is het juist de bestuursambtenaar, die, om niet te verslappen in ijver, meer dan anderen, gestadige aanmoediging noodig heeft, zelden als zijn streven in die stille binnenlanden wordt gezien en gevolgd door belangstellende oogen, en gebrekkig als in den regel de middelen zijn, waarover hij heeft te beschikken.

In zake Inlandsche Nijverheid, zegt de heer Rouffaer,

kan de Vereeniging „Oost en West” *kracht* uitoefenen. Welnu, waarom aarzelt zij?

In het „Koloniaal Weekblad” van 5 dezer stelde ik voor: het aanvragen eener rijkssubsidie door het Hoofdbestuur der Vereeniging. De redactie antwoordde, dat alleen de 5de Commissie van „Oost en West” zulks zou kunnen doen. Welnu, heeft deze Commissie bezwaren tegen het indienen van zulk een aanvraag? Zonder een flink werkkapitaal zal zij hare wieken nooit breed kunnen uitslaan en dit zal toch moeten, wil men iets van eenige beteekenis tot stand brengen.

Of zou misschien eene *geldloterij* van b.v. een ton of vier aangevraagd kunnen worden met ongeveer de helft aan prijzen en 80.000 loten van f 5.

Of waarom wendt de Commissie zich niet tot de Regeering met het verzoek, een deskundige te willen belasten met het door den heer Rouffaer bedoelde onderzoek?

Nogmaals, de zaak moet *krachtig* aangevat. En *snel*. Met *kleine* middeltjes komen wij er niet.

P. F. ARBELL.

Controleur B. B. met verlof.

Den Haag, 31 Dec. 1901.

NASCHRIFT VAN DE 5^e COMMISSIE.

Tot ons genoegen kunnen wij, ingelicht van bevoegde zijde, melden, dat er reeds *behandeld* wordt. Indien de wenschelijkheid der instelling van Technisch-artistiek onderzoek in onze Oost denzelfden bijval vindt bij de Indische autoriteiten, als de voorbereiding daarvan hier in Nederland, dan zal de zaak inderdaad tot stand komen.

Een daartoe opgezonden rekest werd o. a. *ondersteund* door *adhassie betwijingen* van de *twee oudste wetenschappelijke instellingen*, die ten onzent de studie van Indië zich tot taak hebben genomen: het Koninklijk Instituut voor de Taal, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, en het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap; welke ook verder hun moreelen steun hebben toegezgd.

Met vol vertrouwen mag dus te zijner tijd de beslissing der Indische autoriteiten, en de goedkeuring van het Opperbestuur hier te lande worden tegemoet gezien.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids, Januari 1902.

- R. A. van Sandick. Een afscheidswoord.
- De Regeeringsvoorstellen betreffende de ambtenaarsopleiding; met naschrift door R. A. van Sandick.
- H. H. van Kol. Het Imperialisme van Nederland.
- E. W. J. Wawo-Roentoe. Invoering van den Burgelijken Stand voor Inlanders in de Minahassa.
- Id. Commando's van vrijwilligerskorpsen in de Minahassa. Met een Naschrift door v. S.
- Het oordeel van R. M. Adipati Ario Hadi Ningrat, regent van Demak, over het denkbeeld om in het officierskorps ook Inlanders (van aanzien) op te nemen; door . . . .
- Mr. C. Th. van Deventer. Indische Saldo's.
- D. J. Ruitenbach. De opheffing van het Militair Spaarfonds en hare gevolgen.
- J. Habbema. Mortaliteit van Europeanen in Nederl. Indië.
- Varia. — Maandelijkse Revue van Brochures enz. — Koloniale literatuur.

Tijdschrift voor Indische Taal, Land- en Volkenkunde Deel 44, afl. 5/6.

J. C. van Eerde. Een huwelijk bij de Minangkabausche Maleiers. Zeden en Gesprekken.

Dr. Ph. S. van Ronkel. De Maleische schriftleer en spraakkunst getiteld Boestanoel katibina.

Notulen van het Bat. Gen. van K. en W. Deel 39 (1901), afl. 2.

Zilveren gedenkbladen uit de dagen der O.-I. Compagnie.

Dr. J. Brandes. Nog eens over de beelden van Tjandi Tumpang.

Indische Mercur 1902, No. 2.

Het monopoliseeren van den Kininehandel door den Staat. — Proefstation van thee in Ned.-Indië. — De ziekten van den koffieboom in Brazilië. — De tabaksmarkt, oogst 1901. — Tegemoetkoming aan noodlijdende koffie-ondernemingen. — Aangevoerd goud te Paramaribo en Albina, enz., gedurende het jaar 1901. — De suikerconferentie in de Rijksdag. — Suikerproductie van de fabrieken in den Westhoek. — Petroleum Maatschappij Sumatra-Palembang. — Mijnb. Mpij. Lebong Soelit. — Mijnb. Mpij. Sentai. — „Oost en West” te Parijs.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	17 Jan.	31 Jan.	11.20 's av.
Rotterdam, Lloyd,	24 Jan.	7 Febr.	11.30 's av.
Genoa, Nederland,		28 Jan.	9.15 's av.
Marseille, Lloyd,	21 "	4 Febr.	6.30 's av.
Marseille, Fr. dienst,	25 "	8 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	17 "	31 Jan.	1. — mid.
Napels, Duits. dienst,	19 "	2 Febr.	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletorie verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletorie verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,		31 Jan.	11.15 's av.
Southampton, Eng.,	20 Jan.	5 Febr.	11.30 's av.
Suppl. verzending daags daarna 6.30 's av.; aansluiting niet altijd verzekerd.			
St. Nazaire, Fr.,	8 Febr.	8 Maart.	7.45 vm.

MAIL CURAÇAO.

Via Genoa den 8n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en den laatste van elke maand 7.20 's av. Lissabon den 3n en den 13n van elke maand 3.20 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av. Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIE.

P. Jonker,

gediplom. muziekleeraar,
geeft grondig onderwijs in **Piano** en **Theorie**. Tevens opleiding voor examens.
Spreekuur Dinsdag en Vrijdag 2-3. Riouw-
straat 122, den Haag.

Hotel d'Angleterre

Den Haag, Wagenstraat 22.

Centrum der stad en gerenommeerde keuken.

50 Kamers en Salons.

Kamer met Dejeuner f 2.25.

Pension voor langer verblijf zeer billijk.

Thee.

Koffie.

Mokka.

Gember.

Soja.

Chutney.

Theesalon.

VAN VEEN & Co.,

33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.
Telefoon 981.

SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.
Telefoon 4161.

Gebr. TEN HOUTEN,
UTRECHT, DEN HAAG.

**Compleete
Meubeleering.**

SPECIALITEIT IN

Slaapkamer-

Artikelen.

Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

G. KERNER & Co.

Specialiteit in
**OOST- en WEST-
INDISCHE
UITRUSTINGEN,**
voor Dames en
Heeren
Passar Besar,
Soerabaia.

Stationsweg 22
's-Gravenhage.

**PRIJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.**

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 51, Telefoon No. 240, 's-Hage.

Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Lingeriefabriek

„De Hollandsche Nijverheid”,
LANGE POTEN 20, 's-GRAVENHAGE.

Grootste inrichting tot het leveren van
UITZETTEN en INDISCHE UITRUSTINGEN.
voor DAMES, HEEREN en KINDEREN.

Daar aan onze ateliers circa 80 naaisters verbonden zijn, zijn wij
in staat iedere bestelling in elken verlangden tijd op maat te leveren
en garandeeren wij voor **keurige modellen, nette afwerking**
en **sterk concurrerende prijzen.**

Gebrs. P. H. Caminada,

Lange Houtstraat 3, Den Haag.

HOF- EN RIJKSLEVERANCIERS.

Barometers, Thermometers, Loepen, Kijkers enz. enz.

Goerz Frieder Kijker.

BROCHURE GRATIS.

DEN HAAG.

LEIDEN,
STATIONSWEG 19.
Eerste Modes.

GEDENPTE BURGWAAL 8,
bij de WAGENSTRAAT.
E. v. d. Kooft.
MAGASIN de SOLDES.

DELFT,
21, CHOORSTRAAT.
Nieuwste Garneering.

Grootste keuze **echte LYONSCHÉ ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere
kleedingstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
voor de helft der gewone prijzen.

Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden,
worden gaarne omgeruild.

Stalen worden op aanvraag franco toegezonden.

Fabriek „SIMANALAGI” Den Haag.
KEPPLERSTRAAT 138-144.

Ingrediënten voor de INDISCHE RIJSTAFEL, als:

Samballans, Boembœ's, Atjars, Manisans, diverse Kruiden,
Visch-Artikelen, diverse Keuken-gereedschappen.

Prima **HOLLANDSCHE TAFELZUREN, Likeur «LALIDJIWO»**
Diverse LIMONADE-SIROPEN.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHÉ LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Oengaran	25 Jan.	6 Febr.	11 Febr.	3 Maart	5 Maart
Sindoro	8 Febr.	20	25	17	19
Merapi	22	6 Maart	11 Maart	31	2 April
Salak	8 Maart	20	25	14 April	16
Lawoe	22	3 April	8 April	27	29
Ardjoeno	5 April	17	22	11 Mei	13 Mei
Soembing	19	1 Mei	6 Mei	25	27
Goentoer	3 Mei	15	20	8 Juni	10 Juni

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.**

PARAPATTAN WEEZENGESTICHT
te Batavia.

In de hoop dat de wetenschap, dat vele weezen door eene
liefderijke verpleging in het Parapattan Weezengesticht te Batavia,
voor ondergang behoed en tot nuttige leden der maatschappij
worden gevormd, **eene opwekking** moge zijn voor alle wel-
denkende ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die thans in Neder-
land verblijven en ook voor niet-Indiers, om ook het hunne bij te
dragen **tot instandhouding** van het Parapattan Weezengesticht,
doen wij in de eerste plaats een beroep op den liefdadigheidszin
van de in Nederland wonende oudgasten.

Jaarlijksche contributiën en donatiën worden gaarne door den
ondergeteekende in ontvangst genomen.

Namens het Bestuur van het PARAPATTAN WEEZENGESTICHT te Batavia,

W. CREMER,

Generaal gemachtigde voor Nederland,
Nieuwe Schoolstraat 89, te 's-Gravenhage.

Koninkl. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.

Serre-Meubelen en Decoratie.

NOORDEINDE 158.

Volières, Vogelkooien.

Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

OOST en WEST

Afdeeling Nijmegen.

Het Bestuur maakt bekend, dat het zich beschikbaar stelt tot
het geven van **allerlei** gewenschte inlichtingen aan uit **Indië**
teruggekeerde familiën of personen, die zich te **NIJMEGEN** met
der woon vestigen, hetzij voor goed of tijdelijk met verlof zijnde.

K. F. CASPERSZ, Bottendaal 42.

Mevr. J. G. M. A. VON BOSE.

L. N. O. WETHMAR, Slichthorststr. 50.

C. M. E. R. C. VON BOSE Kelfkensbosch 10a.

G. DE LAIVE v. Welderenstraat 76.

NB. Spreekuur dagelijks, uitgezonderd Zon- en Feestdagen, van 1-2 uur
in den namiddag.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek

„De Oude Yette Hen”,

OPGERICHT 1680.

8, OUDE MOLSTRAAT-DRIEHOEKJES 8,
's-Gravenhage.

Hofleverancier.

Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.
Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

C. HOYNG,

Den Haag. - Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

De **WONINGGIDS** v/d. Nederlandsche Bond van Makelaars in
Vaste Goederen, Assurantiën, enz.

o. m. bevattende de adressen der voornaamste **Makelaars in vaste
goederen van Nederland.** en de

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN

opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma

FALKENBURG & Co.

's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,

zijn beide op aanvraag **gratis** verkrijgbaar.

Ook liggen deze gidsen op de informatiebureaux der Vereeniging «Oost
en West» te 's-GRAVENHAGE en te **WELTEVREDEN** (Batavia) ter beschik-
king van belangstellenden.

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10-12** en van **2-4** uur,
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie,
den heer **G. C. A. DE WITT,** de **Perponcherstraat n°. 93.**

Een gep. Onderofficier O.-I. Leger voor in-
asseering, oppasseren huishouding.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch,
Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Twee jonge Dames voor Juffrouw van
Gezelschap.

Een bekwame linnennaaster.

Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier,
looper of huishouding; kan ook
copieerwerk verrichten.

Jonge Dame ter waarneming van het huishouding
en het oppassen van kinderen.

Een jonge Dame die als Gouvernante of
Bonne naar Indië wil.

Een jonge Dame als kinderjuffrouw
naar O.-I.

Een gegaceerd Onderofficier der Genietroepen
zoekt een betrekking voor loopend be-
heer; schrijfwerk of eene eenvoudige admini-
stratie; ook kantoorwerk in die richting.

Eene dame voor 't les geven aan spraak-
gebrekkigen.

Een Dame les geven in teekenen en por-
tretschilderen.

Een gewezen Sergt.-majoor, timmerman der
marine, voor portier of huishouding.

Een Dame voor administratieve be-
trekking.

Een Heer voor administratieve be-
trekking of magazijnmeester.

Een Heer voor Corrector aan eene
drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouding
en naar Indië gaan.

Twee Dames om bejaarde dame ge-
zelschap te houden.

Een Jongmensch voor kantoorbediende.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf,
ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder
salaris bij eene dame om deze in de avond-
uren gezelschap te houden; kan in 4 talen
voorlezen en maakt muziek.

Een Dame om met eene familie op reis
te gaan; spreekt Hollandsch, Duitsch,
Fransch en Engelsch en heeft veel gereisd.

Een gewezen militair in W.-I. voor op-
passer of huisknecht.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Een bekwam machinist machine
bankwerker voor plaatsing in Oost-
West-Indië.

Eene jonge dame les geven in frôbelen.